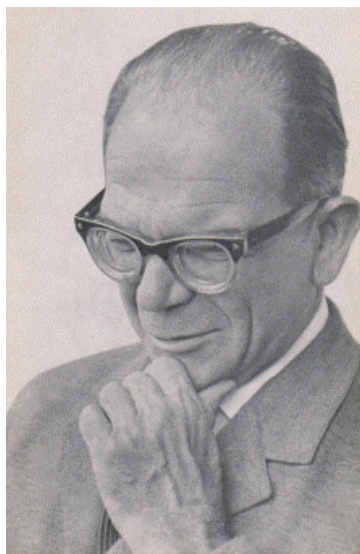

FODOR JÓZSEF

A VÉGSŐ SZÍN

**keserű komédia Katona József életéből
három felvonásban**

BEVEZETŐ FODOR JÓZSEF (1898-1973) KÖLTÉSZETÉHEZ ÉS ÍRÓI MUNKÁSSÁGÁHOZ

„Mit hittem, mind másra szálljon
Ím, itt minden egy furcsa tömbben,
Ilyen sok volt, - még ha több nem -
Vegyétek vissza mind, amim volt
Vegyétek vissza íme tőlem
Mindent, ami birtokom volt -
Álomban és levegőben.”

(Testamentum)

1923 június 29-én „Az Est” c. lapban **Mikes Lajos** szerkesztő új költőt avat:

„**ÚJ MAGYAR KÖLTŐ:** (Fodor József versei).

Mikor lapunk tárca- és versrovatát megindítottuk, ígéretet tettünk, hogy a régi, bevált írói nevek szerepeltetése mellett gondunk lesz az új tehetségekre is.

Jól tudjuk, hogy irodalmunk fejlődésének legújabb korszaka igen gazdag ilyen tehetségekben. Vihar után erősebb az erdőn a virágillat, az ocsudó természet boldogan piheg fel. A háborúk és forradalmak által megtépett magyarság lelkének új és élő felpihegését legerőteljesebben a fiatal tehetségek hirdetik. Megszólaltatásuk tehát nem csupán az irodalmi folytonosság szolgálata, hanem több annál, nemzeti kötelesség és szükségszerűség.

Ezt a büszkén vállalt feladatot és kötelességet törlesztjük most, mikor egy új költő verseit bocsátjuk az olvasók elé. Azt hisszük, a törlesztés a legnemesebb aranyvalutában történik. A tehetség, melynek utat nyitunk, a legkincsebb magyar tehetségek egyikének ígérkezik. Az az alig huszonnégyéves fiatalember, nagyilondai és girolti Fodor József, aki most, a mi lapunkban jut először szóhoz, ősi székely erők lüktetését hozza az új irodalom vérkeringésébe. Fodor József székely menekült, akinek verseiben művészetté váltan él a hazai föld íze és lelke: a Hargita rőt erdőzúgása, az Olt ezüst bánata.

Erő, dús fantázia, fojtott hevű nagy szenvedély, a természeti képek ritka mélységű átélése jellemzik az új költő minden sorát. Csupa olyan tulajdonság, melyek egy csapásra lírikusaink első sorába emelik ezt a kezdő költőt. Versein mindenki észre fogja venni, hogy Ady-tanítvány, de a szó legnemesebb értelmében az. Nem üres utánzó, hanem lélek szerint való rokon, aki a nagy elődtől szinte családi vagyont örököl át.

Fodor József Ady-tanítvány, de új vonások gazdagsága teszi egyénivé. Valami sajátosság, barokk pompa és zsúfoltság jelentkezik benne, melynek ő az első magyar képviselője. Nem könnyű költő, egy-egy verse máris súlyos olvasmány, komplikált, de nagyszerű muzsika. Fogatkozásai kétségtelenül vannak, nem egy helyütt darabos és egyenetlen, egy-egy strófájára kiülnek a növésben levő fiatal szervezet sutaságai.

Azonban így is kincs, amit ad s mi büszkén és örömmel adjuk tovább, mint irodalmi akciónk egyik legszebb eredményét. Ez a kincs még csiszolódni fog, csiszolódnia is kell s boldogok vagyunk, hogy ennek főfeltételét, a közönséggel való érintkezést, mi tettük lehetővé az új magyar tehetség számára. Tárca- és versrovatunk napról-napra növekvő sikerét, a magyar irodalomnak lapjainkon át való reneszánszát mi sem hirdeti jobban, mint hogy a magyar kultúra tárházát máris olyan kivételes értékkel gyarapíthatjuk, mely legelőször a mi hasábjainkon lép a homályból a nyilvánosság éltető fényébe. Fodor Józsefet, akinek soha egyetlen sora nem jelent meg nyomtatásban, mi fedeztük fel s ezt a felfedezést és tárca- és versrovatunk eddig nagy sikerei közt is a legelső helyek egyikére iktatjuk.

És most hadd szóljanak magukért a Fodor József versei.” - Hét verse kíséretében Tóth Árpád mutatta be az új költőt a fenti sorokkal. - A nyitó vers a Mágus volt (A Lihegő erdők-nek is a nyitó verse.)

Másnap már az Est-lapok segédszerkesztője volt az addig ismeretlen fiatal költő, s hirtelen bekerült a huszas évek irodalmi életének forgatagába:

Megjelent kötetei:

1927: megjelenik első verseskötete, a Lihegő erdők. (Athenaeum)

1931: Falevelekre írd. (magánkiadás)

1935: Utóhang. (magánkiadás)

1938: Összhang nélkül. (Athenaeum, IGE)

1940: Jelenések évei. (Almanach)

1922-1942 Összes versei. (Singer és Wolfner kiadása). Ajánlás: „Mikes Lajos szellemének”. Kézzel írott, eredeti előszó: „E kötetben, néhány versem kihagyásával, öt könyvem anyagát gyűjtöttem össze, néhány, még kötetben meg nem jelent írással megtoldva (39 vers, „Új versek”). A versekben, igen sok helyen szavakat, sorokat változtattam, ennél fogva írásaim végleges szövegére nézve ez a könyv irányadó.”

1942-44: versek mellett publicisztikai tevékenysége dominál, bátran küzd a fajelmélet hívei ellen. A ma antifasisztának nevezhető publicisztikai tevékenységéből az író később válogatást készített (52 írás), amelyet azonban haláláig nem tudott kiadatni („Toll és bot”, később „Magyarország iskolája” címmel). Sőt, ez a cikk-gyűjtemény máig kiadatlan. (2010).

1945: Mérlegen. (Új Idők irodalmi intézet). Versek 1942-45.

1947: Az ember és a hang. (Singer és Wolfner). Versek 1945-47.

1949: Boldog zendülés. (Athenaeum). Versek 1947-49.

1945-49: az Új Idők szerkesztője; a lapot végül is telefonon tiltották be. Ettől kezdve 1956 tavaszáig az író szilenciumra ítélik.

1950-55 ősze: a „hallgatás évei” alatt íróasztalfiókjának ír verseket, amelyek majd 1958-ban látnak napvilágot; lefordít két Shakespeare darabot: „Tévedések vígjátéka” és „Sok hűhó semmiért”; továbbá ír két színművet, amelyek sem kiadásra, sem előadásra nem kerültek napjainkig (2010): „Zrínyi” (Történeti tragédia 5 felvonásban, történik 1664-ben), és „A végső szín” (tragikomédia Katona Józsefről 3 felvonásban, történik 1819-ben), továbbá lefordítja Dickens: Dombey és fia c. regényét. Az Idők útján-hoz csatolt és 1951-ben írt nagy költeménye „dialógusokban és kórusokban”, „A tékoai pásztor” is kiemelten ide kívánczodik, (oratórium-szerűen előadható volna). Nyomtatásban csak ez az utóbbi jelent meg az Idők útján c. verskötet végén.

1957: Kossuth-díjat kap Szabó Lőrinnel, Németh Lászlóval, Heltai Jenővel egyidőben.

1957: „Jelenések évei”. Válogatott versek, 1922-1949. (Magvető) Vajda Endre 18 oldalas, a költő egész munkásságát értékelő „Bevezető”-jével.

1958: Idők útján. (Szépirodalmi). E verskötetben az 1950 óta írt versei szerepelnek.

1960: Országutak énekei. (Szépirodalmi). Versek 1958-59.

1961: A történelem sodrában. (Válogatott cikkeinek gyűjteménye, amelybe azonban az 1939-44 között írt antifasiszta publicisztikájának felvételét nem vállalták).

1962: Az emberség tanúja. (Szépirodalmi). Versek 1960-61.

1963: Szertelen ünnep. Válogatott versek, 1923-1962. (Szépirodalmi)

1964: Emlékek a hőskorszakból. (Önéletleírásának I. kötete., Magvető, 1964)

1965: Magam nyomában (Szépirodalmi). Versek 1962-64.

1966: Énekek napközben. (Szépirodalmi). Versek 1964-65.

1968: Teremtő nyugtalanság. (Szépirodalmi). Versek 1965-67.

1969: Emberek és állomások. (Önéletleírásának II. kötete, Szépirodalmi, 1969)

1971: Nagy szelekben. (Szépirodalmi). Versek 1967-1970.

1972: Felkavart világ. (Szépirodalmi). Két önéletleírásának és irodalmi visszaemlékezéseinek összevont és átdolgozott kötete, 1972 (Ennek szövegét tekintette véglegesnek).

1973: Végtelen menet. (Szépirodalmi). Versek 1970-72.

1974: Egy Plánta énekei és más versek. (Szépirodalmi). (Az utolsó verseskötet, amelynek a költő már csak a korrektúráját láthatta.)

1975: Egy költészet története. (Lírai számadás prózában saját költészetéről). Kéziratban maradt fent a költő halála után, özvegye rendezte sajtó alá.)

Két szűkebb válogatás jelent meg még Antal Gábor gondozásában az író halála után:

1978: Tarts még, ragyogás. (Szépirodalmi).

1985: Élet jóízai. (Szépirodalmi).

Antal Gábor irodalomtörténész 1976-ban az Arcok és vallomások c. sorozatban könyvet írt Fodor József életútjáról „Fodor József alkotásai és vallomásai tükrében” címmel. (337 oldal). Szépirodalmi Könyvkiadó.

Életrajzi adatok

Fodor József 1898 ápr. 22-én született Nagyilondán (Erdély, Szolnok-Doboka vármegye). Édesanyja Betzkay Polyxena, apja girolti Fodor Lőrinc.

Háromszor nősült. (Mayer Ilus, Donáth Klára, élete utolsó tizenkét évében Sikó Zsuzsa). Évekig segítő barátnője: Moiret Margit. Gyermeke soha nem volt.

1973 október 7-én halt meg Budapesten, az Orsz. Kardiológiai Intézetben.

A Farkasréti temetőben nyugszik. Sírhelye 7/2 - 1 - 21/22. Síremléke (az író bronz mell-szobra) Marton István szobrászművész alkotása. A szobor hátoldalán egy versidézet: „Minden indulat csak átok / Ha nem láttok, újra láttok, / S útlan - még élő - szívemhez, / Meglátjátok majd, ha nem lesz.” („Utánam”, F. J.)

SZEREPLŐK:

Katona József
Bárány Boldizsár
Thologathy
Viharházy - ügyvédbojtárok
Kisfaludy Károly
Lendvay
Murai
Kántorné - színészek
Színházigazgató
Cenzor
Fleissig, korcsmáros
Lőcsházy, nyelvcsinosító
Markos, vidéki földbirtokos
Fennkeölt Kamilla
Szűkházy Péter
Hosen
Jurátusok, vendégek,
Ífjak, rendőrök

Történik: Pest-Budán, 1819-ben

I. FELVONÁS

ügyvédi iroda

1. jelenet

Thologathy, Viharházy

VIHARHÁZY: *(aktákat csapkodva:)* Az irgalmát ennek a - - - Hát erre születtem én? Hah!

THOLOGATHY: Hát - speciell - *(kopogás)* Lehet! Kint tágasabb!

2. jelenet

előbbie, Hosen

HOSEN: *(szerényen:)* Attyon az Isten - - - Hosen János a Rekettye utcából - *(jelentősen)* Hosen.

THOLOGATHY: *(nagy elfoglaltságot mutatva:)* Örvendünk a gráciának, illustrissime - de sürgős elfoglaltságunk - izé - nos?

HOSEN: *(bizonytalanul:)* Oh - én - én - utyanis - Kadona tekintetes ügyvéd urat keresném - merthogy - utyanis - a csizma ára még - disztessék ne essék szólván -

VIHARHÁZY: *(kitörve:)* A csizma! a csizma! Ha! Az kell neki! Mi?! Pöceházi! - Hát mért nem jár boroshordóval! - egyik lábán veres, a másikon szürke, kattantyúval - és megnyomja és repül a levegőben! - Iszik és közben repül - ez kék a magyarnak, a talléros mindenét! - Csizmaházi - izé -

HOSEN: Hosen János, szolkálattukra. *(meghajolva, jelentősen:)* Hosen.

THOLOGATHY: Hát - csizmaházi Hosen János urunk - talán legközelebb szerencsétetne még - izé - mikor Katona urunk ökelme itt lesz - igen örültünk illustrissime - de minél előbb - igazán - ne sértsen meg bennünket. *(kifelé tolja)*

VIHARHÁZY: *(kifelé tolva:)* Tiszteletünk, domine spectabilis. No, Isten vele. *(félre:)* Ördög vigyen vén számara.

HOSEN: *(az ajtóból meghajolva:)* Göszönök. Attyon az Isten hasonló jókat mintkettőjüknek. Áltás pékesség. *(el)*

3. jelenet

Thologathy, Viharházy

- VIHARHÁZY: Hha! Mi? Hát erre születtem! Én - Viharkám - - -
- THOLOGATHY: Ingyenpöröket, azt csinál ecce! - De a csizmáját - azt nem tudja kifizetni speciell.
- VIHARHÁZY: Fi donc! De moralizálni, azt igen! hogy ő bornemissza, a szentem! Eh! Mondtam én! Lóbórból nem lesz aranykantus - diploma nem való egy kurtaházi parasztnak.
- THOLOGATHY: Bornemissza, mi?! Bezzeg - az öreg Pocsondy fiskális, a gazdánk! Az lenyelte! - Úgy ám! - El is transzferálták az ispotályba ökelmét speciell -
- VIHARHÁZY: S Katona Józsi lett itt a főkancellárius - ha! Én pedig - Viharházy Heöves Béla, - én pedig... Phű! Az irgalmát ennek a firkán fakadt világnak! (*tollát lecsapva:*) Mit gondol az apám, a fiskális bojtárság mindenét? Hát erre születtem én?
- THOLOGATHY: S én, Thologathy Gyömbér János fiskálisbojtár, minderre azt mondom pediglen, hogy - ami a tárgyszerű pörállományt és felfekvő ténymegállapításokat illeti - az igazság a borban, az pedig, amint a tegnap estéli ügymenet szerint torokszerűen bizonyíttatik, a Vörös Ökörben vagyon.
- VIHARHÁZY: (*extázisban:*) Fi donc! Le a pulyákkal! Pecsovics pennapöcög-tetőkkal: aktaszuszmétolókkal. Vesszen a babiloni fogság! - Másra születtem én!
- THOLOGATHY: Hát nem is a vízivásra, Korpusra, könyvre, jogra, szegénység-jussa papolásra - mint Katona Józsi hites ügyvéd uram speciell!
- VIHARHÁZY: Fi donc! Csontszopodi!
- THOLOGATHY: Kútvíz-hörpöldi!
- VIHARHÁZY: Mosléknyelődi!
- THOLOGATHY: És Katona uram kliensei! - Ah!
- VIHARHÁZY: Van közöttük sánta, kerge, félnótás, falurossza, kutyaházi - ördög az anyja! Csak azt mondja az ipse: A nép! A nép! A Katona Józsi ugrik, firkant, stempliz, szalad, ovációz, ügyet visz - s a legtöbbször még ő fizet! Ha!
- THOLOGATHY: Szakasztott úgy domine. De hol vagyon ugyan ökelme mostanában mindúntalan - speciell?
- VIHARHÁZY: Úgy látom, mintha újabban nem nagyon smakkolna neki a dolog! Hm!
- THOLOGATHY: Nemrég azt hallám tőle, hogy Kecskemét városa hazainvitálja ügyésznek - és hogy ő nem megy - azt mondja - nagy tenni-valója van itt - vár valamit!
- VIHARHÁZY: Oh!

THOLOGATHY: Az ám! S a múltkoriban, hogy a bor megoldotta a nyelvét, mert hogy éppen nevenapja volt, - aztán meg ismeri domine - - hol az égben úszik, hol a porban - valami drámáról beszélt, illustrissime, - drámáról! - Amit ökelme írt! - úgy, ahogy mondom.

VIHARHÁZY: Az irgalmát! Drámáról! Hahahaha! *(bizonytalanul:)* Hát az meg mi is - izé...

THOLOGATHY: Hát amit a theátrumban játszanak, speciell - Aztán valami pályázatról is - most járhatott le, azt mondja, ahogy jobban belejött. És hogy műve, tudjam meg, a legjobb magyar tragédia! - vágta ki és felugrott, amikor furcsán ránézegeték.

VIHARHÁZY: Hahaha! Az irgalmát! Oh! Csak megérteném - még ha paraszt is, ebanya! - egy hites ügyvéd, hogy adhatja rá magát ilyen bolondságra!

THOLOGATHY: *(sokatmondóan:)* Már hogy mint adhatta rá magát, illustrissime? Hiszen tudott dolog, hogy ökelme komédiás volt.

VIHARHÁZY: *(felugrik)* Tudott dolog? Komédiás! Az irgalmát! Kardot nyelt, bukfencet hányt, papírt evett! Ah! Ah!

THOLOGATHY: No - ez nem éppen csak annyiból adódik, speciell! - De ott illengőzni az egybecsődült szájtátók előtt - egy nepomuki szent Péter, Hunyadi Mihály hadvezér, vagy a török khán képében! - sőt! - publikum előtt illemtelenkedni, csókolódnai, domine! -

VIHARHÁZY: *(megdöbbenve:)* Mi?! - ... Ha!

THOLOGATHY: S még hozzá azt mondani, - szerencsére a mi józan magyarunknak fújhatja ugyan Wesselényi uram - hogy az efféle gügyeség és ildomtalanság felkarolni való kultúra - domine - ah!

VIHARHÁZY: Hát abajdok ember ez a mi Katona Józsink - aminő nem sok van a világon.

THOLOGATHY: Hogy nem-e? Bizony még magas professziókban is akad, domine.

VIHARHÁZY: Hogy? Professziókban? Mi?

THOLOGATHY: Hát - Bárány Boldizsár uram - speciell -

VIHARHÁZY: *(fejére üt)* Ah, Bárány - az irgalmát!

THOLOGATHY: A „Rübezahl”- vagy „A rettenetes szörnyeteg” írója. Kaptunk exemplárt is - én tûrőt pakoltam az első oldalakba - speciell.

VIHARHÁZY: *(ádázul:)* Bárány! Katona Jóska mívelt barátja! A másik! A széplélek! - De lám csak ni! - az irgalmát! hát ílyet! -

4. jelenet

Bárány, előbbiek

- BÁRÁNY: Ah, mizerere, mizerere! Ez a Katona! Gyilkolomadta! - Oh! - Jónapot!
- THOLOGATHY: Illustrissime! Bárány uram.
- VIHARHÁZY: Tiszteletem.
- BÁRÁNY: Ez a Katona! - Nem értem! Nem értem! - Hm.
- THOLOGATHY: *(bizonytalanul:)* Katona uram - Eh! - hát - igen -
- BÁRÁNY: *(lázasan:)* De nem, uraim! Nem! Mert ha a magas ég nyilatkozik meg és azt mondja, úgy van, - akkor is azt felelem: de pardon! Pályázat ide - oda: a theatrom szabályai: Erő, jellemkiképzés, tragikai összecsapás, első helyen említendőnek ítélik a művét. *(mellére üt)* Elsőnek! Én tudom!
- THOLOGATHY: *(zavarban:)* Egy hites ügyvéd szava pedig - illustrissime -
- BÁRÁNY: *(lesújtón:)* Hites ügyvéd! Bliktri! Attól még valaki hatökör is lehet! de ha én mondom -
- THOLOGATHY: *(készséggel:)* Bárány Boldizsár.
- BÁRÁNY: *(helyreigazítóan:)* Rendesi!
- THOLOGATHY: *(mű lelkesedéssel:)* Rendesi Bárány Boldizsár, a Rübezahl írója! Rübezahl a zöld hegyekben. Ehun ni! *(kirántja a fiókból a művet, aztán ijedten visszadugja, de Bárány elkapja)*
- BÁRÁNY: *(elragadtatva:)* Ah! Ah! Kartárs! A művem! Ronggyá olvasva! Derék! Igazán derék! Hát vannak még széplelkek e honban!
- THOLOGATHY: *(zavartan:)* Hm. Hát mi - speciell -
- VIHARHÁZY: Mi? Ha! No, igen, igen.
- BÁRÁNY: *(mindkettőnek kezét rázogatva:)* Oh! Oh! Drága barátaim! Köszönöm, köszönöm! De ez a Katona! Futok és megkeresem. Előkaparom. - Ha jönne közben netán, mondják meg, várjon reám. Fontos dolog. Igen fontos dolog. No, Isten velük - derék honfiak! Drága barátaim! *(el)*

5. jelenet

Thologathy, Viharházy

- VIHARHÁZY: *(miután egy darabig némán néznek utána, majd egymásra:)* Az irgalmát, ha ez nem meszet evett!
- THOLOGATHY: Nem ismerek rá! Pedig respektábilis személy ökelme - Megvan a tudománya! De ma - evvel a Katonával -

VIHARHÁZY: Valami pályázattól van oda. Tán ez is pályázott. Magas ég! Ez is! Az irgalmát!

THOLOGATHY: Bolondok háza! Tiszta bolondokháza! Eh, ördög vigye az egészet.

VIHARHÁZY: Haj, haj! *(összefogva énekelnek:)*
 „Adjon Isten bort, búzát, barackot,
 Tarkafarkú malacot,
 Szekerünknek kereket,
 Poharunknak feneket,
 Hogy ihassunk eleget!
 Huj, huj!”
(Viharházy közben aktákat csap a földhöz)

6. jelenet

előbbie, Kamilla

KAMILLA: *(eközben észrevétlenül belépve, hangosan:)* Jé!

THOLOGATHY, VIHARHÁZY: *(együtt:)* Ah!

THOLOGATHY: *(hebegve:)* Örvendezünk a gráciának - illustrissime - azaz hogy -

VIHARHÁZY: *(a szokványt hápogva:)* Bár sürgetős elfoglaltságunk... - izé... -

KAMILLA: Hogyne, hogyne. Hisz ugyancsak bele is izzadnának! Szegények! Oh! Ah!

VIHARHÁZY: Hm.

THOLOGATHY: Hát mi - - speciell...

KAMILLA: Úgy, úgy. Persze. Persze. Dehát mondjátok csak fiukák...

VIHARHÁZY: Ha...

THOLOGATHY: Mi...?

KAMILLA: Vajh jó helyen járok-e? Az Ügyvédi Kancellária ez ugyan-bizony?

VIHARHÁZY: *(méltósággal, mint ki otthon:)* Szolgálatjára gráciádnak... Ez itt...

THOLOGATHY: *(súlyos szolgálatkészséggel:)* Az ügyfél neve, speciell...

VIHARHÁZY: *(hasonlóképpen a sablont hadarva:)* Injuria, panasz, tény-álladék, felperes neme, faja, vallása, családi állapota, apja, anyja, életkora, különös ismertetőjele?

THOLOGATHY: Volt-e katona?

VIHARHÁZY: Van-e obsitja, rokkantsági bizonyítványa?

KAMILLA: Hogy fújja a két angyal! Ah! Mint a páros szajkók pipitér nyílaskor! - Nos, kezet ide, két gyönyörű! - én vagyok Kamilla, a híres, a fehérvári színjátszóktól!

VIHARHÁZY: *(elhűlve:)* Színját... színjátszó... Ha!

KAMILLA: Ha! Mi? És ti - két stiglicem?! Ugyan milyen néven hívott fereszteni anno decimal a mamátok?

VIHARHÁZY: Ha! Vi... Vi... Viharházy.

THOLOGATHY: Thologathy... Thologathy Gyömbér... speciell.

KAMILLA: Ah! Ah! Mint Hábador vagy Viador a tragédiában! Nos - hát lesz szerencsénk, ha játszunk itt - mi, két gyönyörű?

THOLOGATHY, VIHARHÁZY: Ha! Hogy?

KAMILLA: Ezt ketten elvárjuk! A haza és én. Én - Fennekölt Kamilla! Már pedig ha valakit egy hölgy szava hív - uraim. Aki igazi férfi - aki két ilyen - *(vállukat veri)* oh!

THOLOGATHY, VIHARHÁZY: Hm. Hát - mi speciell -

KAMILLA: Ugye - mi? No - és Katona úr? Mert őt keresném! hát hol lődörög ilyenkor az az úr?

THOLOGATHY: Ördögöt citála gráciád!

VIHARHÁZY: Ahun jön ni! Ha! Micsoda nap!

KAMILLA: Mint a végszóra a Komédiában. Én most pedig beosonok oda, az ajtó mögé - aztán pszt!... vagy akár mehettek is - két gyönyörű! *(eloson)*

7. jelenet

Thologathy, Viharházy, Katona

KATONA: Jónapot az uraknak! Hogy s mint?

VIHARHÁZY: Változik az idő, a medve megjelent.

THOLOGATHY: Belzebub a komája, hogy ilyen alkalmatosan jött, különben úgy ment volna haza meztelláb.

KATONA: *(mogorván:)* A felhőkben jártok újra, mi?

VIHARHÁZY: Merthogy Hosen János gróf itt járt a Csizmahúzi utcából.

KATONA: Eh - felejtém! - az ördög! - És még?

THOLOGATHY: És még - Hm! Hát... a napkeleti bölcsek egyike - Boldizsár kartárs! A pennakirály!

KATONA: Bárány!

VIHARHÁZY: *(kiigazítva:)* Rendesi -

THOLOGATHY: S hozzá szörnyűmód buzogott benne a spiritus. Theátrumot, drámát emlegetett. No és valami, valami...

KATONA: Hogy? Mit? - - *(harang szól)*

THOLOGATHY: Valami pályázatot! - Úgy! - most pedig a fennforgó tény-álladékok tekintetbe vételével - s ezenközben ebédre csendül-vén az Istenünk dicsőségét szolgáló harang...

VIHARHÁZY: Gyerünk a Vörös Ökörbe!

KATONA: *(megragadja Thologathyt:)* Ember! Mit? hogy mondod? Pályázatot?!

THOLOGATHY: Pályázatot, pályázatot! no! - Evvel baj van speciell - hát - agyő! *(elmennek)*

8. jelenet

Katona

KATONA: Pályázatot! Ah! Ember! Hé! *(utánuk kiált:)* No és még? Elementek! Hát mégis - eldöntetett? - S ha így van! Miért gondolod, hogy éppen a tiéd...? Ördögbe is! Az volt a jó, amíg rá sem gondoltam - dehát mikor nem gondoltam? Mindíg? Mint az üszök égett is - mindíg - s most, talán - vége, vége - *(leül, megint dolgozni kezd, aztán abbahagyja; fejét fogja, majd feláll:)* de nem azt hallám az imént, hogy Bárány izgatott volt? Így! - Hát talán mégis - olyan ember ez, aki lát! Ah! ha módom van rá - ha úgy küldöm el, már az ő instrukciói szerint - eh - Hagyjuk! De hiszen az a pár hiba semmi! - az egész a döntő! - Az egész! - Aki nem látja, vak, bolond, süket! Süket! *(leül, kéziratot vesz elő, beleolvas:)* hol is a régi? Hm. Az új mennyivel jobb! *(deklamálva:)*

„Midőn te legelőször, asszonyom, hazánkba jöttetek,
A békességnek édes istene
Pannóniára monda akkoron
Egy átkot, és a romlás angyala
Mormogta rá az áment.”

9. jelenet

Katona, Kamilla

KAMILLA: *(hátról odalépve tapsol)* Brávo! Tovább!

KATONA: Ah!

KAMILLA: *(közeledve:)* Mint egy igazi színjátész! Katona József hites ügyvéd úr - mint egy igazi!

KATONA: Kamilla! Jól látok?

KAMILLA: Úgy, úgy! Kamilla! No nézzen csak, nézzen. Talán olyan csöpp vagyok - mi - hogy meg se lát - az undok ember!

KATONA: *(örömmel:)* Kamilla! csakugyan! Oh! A régi jó idők!

KAMILLA: Régi! Hogy régi jó idők! Még azt hiszi, aki hallja, hogy száz-éves vagyok.

KATONA: Pedig csak öt éve nem játszanak a magyar színjátszók Pesten.

KAMILLA: Öt éve. Azóta Békessy Jóska színjátszóból Katona József ügyvéd lett. Valóságos hites ügyvéd. Diploma, renomé! Ami volt, ifjúság, bolondság! - már el is feledte talán a csavargó, ágrólszakadt komédiásokat!

KATONA: Hogy felejtettem! Kamilla! *(megragadja a kezét:)* Ha visszazökkenthetném az időt - és ott folytatnám - mintha nem rágott s emésztett volna - mintha nem történt volna azonközben semmisem...

KAMILLA: Úgy! Undok ember! Visszazökkentené az időt - Dérynég - hm! - Aztán folytatni az idilliumot - több szerencsével! Mi?

KATONA: *(legyint)* Déryné! Ah! - - Nem zökkenhet odáig vissza az idő - nem - - mert olyan pontja nincs, ahol utam az ő nagyranéző útjával valaha is találkozott.

KAMILLA: *(kacéran:)* Hm, hm! És ha már zökkentené - s folytatni tudná a régit - - egy-két szót nekem is mondott ám Békessy Józsi valaha, a bolondságok idején. Igaz, hogy annál tovább nem haladt...

KATONA: Ha folytatnók, ami volt - talán Békessy Józsi is előkerülne még - s ki tudja - tán megtoldania is könnyű volna a már elmondott szavakat.

KAMILLA: Oh, oh! Megtoldani - mi? Milyen alanyi lett hirtelen - hm, hm. Valóságos poéta a hites ügyvéd úr.

KATONA: Azok az idők! Kamilla! Magyar színjátszás Pesten! Békessy! Nagy, szép virtusok, hitek! - - száz hősi kezdés, terv és akarat! - - folytatni azt! - még a rosszat is elvállalnám érte, - nemcsak a jót!

KAMILLA: A jót! Ah, ah! Ügyvéd úr! Hitesem! *(kacéran nézi)* A végén még elpityeredik azon, hogy itt lát - - így hát mégis kétség fér hozzá, hogy igazat mondunk-e, - hogy az a múlt -

KATONA: Kétség!

KAMILLA: Ha olyan szép volt az, ami volt - mint mondja a hamis - úgy nem érthetem, undokom, eme nagy elszomorodást.

KATONA: Nem érti! Kamilla! Hogy amíg a világ villámlábakon szalad, mi magyarok itt tartunk, - a nyelv a lélek szolgál, rab! - íróink a porban, színjátszóink földönfutók - s a honnak fővárosában, az ígét hirdető deszkákon már magyar szó nem hallatik.

KAMILLA: De ügyvéd úr! Hitesem! Micsoda keserű honfibú! - No, ugyan! -

KATONA: *(lázban:)* Hogy próbálkozáink, tervezéink - éjünket nappallá téve, s bizakodón! - - Játszottunk és írtunk, szegénységünk gondjai, életünk nehéz harcai között, - a magyar honért, lélekért! - ébredésért, színpadért! - *(keserűen:)* És mibe került volna ugyan, ha gyökeret verünk, megállunk, ama nagyurainknál, akik ott herdálták el az ország véré, veritékét a külvilágban?! - - Vagy ha áldoztak is talán, idegen színjátásra dobták pénzüket, míg a magyar szó rongyos hírdetőinek serege a végén is födél, potom kis zúgocska híján a magyarok fővárosából csúfosan távozni kényszerült.

KAMILLA: Oh, oh! - Ez úgy volt bizony, úgy, úgy! - Dehát - kutya vigye, ami volt, mit búskodunk azon - no, ugyan -

KATONA: *(kitörve:)* Hogy - mit! - Az ördög! - Hogy mit! - Daganat ez bennem - szívem belevész! - Ah! - Hogy jön föl egyszerre minden ím, amit akarék! - - Ez az asztal itt! - ez a toll! - villámokat vágtam volna vele az éjszakába - - s most - mint akit álomban kicseréltek - átöltöztettek - - *(sötéten:)* De még nem egészen - még nem sikerült! Esküszöm!

KAMILLA: *(hamisan:)* Hm, hm, micsoda svung! Oh! A régi még! A régi! Nos hát! Föl! Játszani, írni! - Rajta csak! Mintha - hogy is mondá az imént? Nem múlt volna, nem történt volna azonközben semmi sem!

KATONA: *(ingerülten:)* Rajta csak! Mi? Jó tréfa, jó! - - De talán jobb így mégis. *(keserűen:)* - Ah! Okosabb - - Okos lettem - mi? *(felvillanással magában:)* S ha talán mégis, még ma kiderül *(indulattal:)* - - nem, nem - vége! - Nyugalmat! Elég! Elég!

KAMILLA: Elég! Hm. Ne mondja! Föl, föl csak, no, ha mondom! - Hogy bámul rám, mint egy bolondra - az undok ember.

KATONA: *(felpattanva:)* Hallatlan! - Mi? Föl?! Talán igazán mondja? - Álljak ki netán egy bódében, egyedül! - Öltözzem ki bohócnak - nem lévén másra mód? - - Kardot nyeljek s csörgősipkával integessek: erre, emberek! Hohó! Itt látható a magyar színjátás - ahogy jó uraink kegyelméből felistápoltatott - anno 1819.

KAMILLA: *(dévajul:)* Ej no - a régi rebellis! - Ismerem! Dehát nem is ott egy bódében - micsoda gondolat! - - hanem *(jelentősen:)* A szép szavak méltó helyén - a régi theátrumban - a Rondellában például -

KATONA: A német színházban! Hahaha! Szétrobbanok! - - no, aztán - hogy tovább tréfálódjunk hát - hogy s mint gondolja - és kivel, mivel - - *(dühösen legyint)* - ejh!

KAMILLA: *(dévajul:)* Hogy ő - hogy szétrobban! - oh, oh! - s hogy kivel, mivel? - Hát ha arra méltatna még - mondjuk, velem -

KATONA: No - Kamilla - most pedig üljünk le, - eléggé kijátszottuk magunkat egymásnak - - keserű játék - de jól adja - jól - úgy éljek!

KAMILLA: Úgy! - Hát ami azt illeti, no - kegyelmedben sem halt meg éppen az istent, embert elámító régi komédiás.

KATONA: *(felpattanva:)* Komédiás! No, már hogyan? - Mivel komédiázom én szegény - ugyan mivel?

KAMILLA: Mivel? Oh, oh! - Undok ember! - Ahogy adja! - *(roppant hangsúllyal:)* - Mintha nem tudná bizony ökelme, hogy mi magyar színjátszók, rövidesen itt Pesten játszani fogunk!

KATONA: *(roppant meglepetéssel megragadja Kamilla kezét)* Mintha nem tudnám! - Hogy játszani fognak! - Mit mond? - Ne boldoazzon! Mára igazán elég!

KAMILLA: Ugy-e, ugy-e? - Valójában jól adja, csakugyan! - Békessy úr - az aktaforgatás közt is jól előrehaladott! - ilyen színleléssel még bizony azt is el tudná hitetni velem, *(kacéran:)* még azt is tán, hogy szeret.

KATONA: *(lelkesen:)* Ah, Kamilla! - és ilyen színlelése mellett - ilyennek csak színleléséért is - valóban azt hiszem, hogy -

KAMILLA: *(kacéran:)* Úgy! S ha csak ezért - csak ezért - - köszönöm! - úgy befejeztem a komédiát.

KATONA: *(zavartan:)* Nem, nemcsak ezért - - no és ha úgy volna tán - akkor is - hogy még jobban szeressen hát - folytassa csak.

KAMILLA: *(hamis elképedéssel:)* Mindenható ég! A nagy szócsavaró! Oh! - De elég. Hallja az úr?! *(Katona orra előtt hadonászva:)* Mintha nem tudná bizony, hogy Fehérvárról meghívásra idejöttünk - és hetenként kétszer játszottunk a Rondellában! *(megbökve:)* S hogy hozzá új író! Honi darab, amivel indulunk! - Kisfaludy Károly - „Tatárok Magyarországon”.

KATONA: *(kitörő örömmel:)* Oh! - Csakugyan! Való? Hát igaz? *(Kamilla kezét megragadva:)* Hát mégis? - Elkezdődik valami? - Hihetem?

KAMILLA: *(méltóságteljesen eltolva Katonát magától:)* Ha valakinek én valamit mondok - hallja az úr! -

KATONA: Hát csakugyan - igaz? -

KAMILLA: Ha én, Fennkeölt Kamilla, okiratos művésznő - ha én mondok valamit! -

KATONA: Magyar szó Pest theátrumában! Magyar szó megint! Oh! *(Kamilla kezét megragadva:)* Dicső hírhozó! - Hitemre - nem is szeretem - imádom!

KAMILLA: *(méltóságteljesen eltolja)* Úgy! Dicső hírhozó! Szép! - Ezért imádni lehet egy küldöncöt - egy postalóvat is, - hallja az úr! - csak ezért!

KATONA: A szívéért!

KAMILLA: A szívemért, mi? - A szívemért! Ah! Ah!

KATONA: *(nővő zavarban:)* Az ifjúságáért! A szépségéért!

KAMILLA: S a tehetség! Mi? Uram! Egy színésznő tehetsége! Az mi? Hallja az úr!

KATONA: *(kétségbeesett lelkesedéssel:)* S a tehetségéért!

KAMILLA: Ez más, uram! Ezt elhiszem. Ez elhihető. - - S most pedig - mi jön most - egy komédiában? - Nos?

KATONA: *(tanácstalanul:)* Hogy? - Mi?

KAMILLA: *(ádázul:)* Undok ember! Eh! Hát - csókoljon meg! *(a bal arcára mutat)* Itt ni.

KATONA: Kamilla! *(félszegen megcsókolja a jelzett helyen)* oh! Ez a nap! *(e pillanatban Bárány dugja be a fejét és riadtan visszahőköl)* - Ez a nap! Imént vergődtem - a kétségben - a porban - most hiszek magamban - érzem! Hiszek megint!

KAMILLA: Úgy! Szép! - Hisz! Hogy ökelme hisz magában - hm. És bennem? Hát hol maradok én? - És a mű! A szerep?

KATONA: *(révületben:)* Nem lehet másként! - Nem! - Mégsem! - Annyi hév! Stúdium! - Égbenjárás - és poklok pokla! - Ha ennyi erőfeszítés is hiábavaló - akkor - akkor *(kiáltva:)* de nem lehet - nem hozhat rosszat már ez a nap - ugye nem? Kamilla!

KAMILLA: *(jelentősen:)* És talán mire - - oh! *(felfigyelve:)* Mire - nos?

KATONA: *(lázasan:)* Mire órák múlnak - tán már a dicsőség tetején ragyog -

KAMILLA: *(meglepve:)* Ragyog? Mi?

KATONA: *(Kamilla kezét megfogva:)* A mű!

KAMILLA: A mű?

KATONA: *(kitörve:)* A Bánk bán!

KAMILLA: *(viharosan megöleli Katonát:)* A Bánk bán! Oh! Hites ügyvéd uram! Hitesem! *(Bárány e pillanatban megint benéz és visszahúzza fejét, majd hangosan köhög és kopog; senki sem választván, benyit.)*

10. jelenet

Bárány, Katona, Kamilla

BÁRÁNY: *(belépve:)* Oh! Hm.

KAMILLA: *(megfordulva:)* Ah! Ah! No lám! *(Bárányt nézve:)* Hát ez a gyönyörű?

BÁRÁNY: (zavartan:) Talán - hm.

KATONA: Boldizsár! (*Kamilla felé:*) Bárány Boldizsár.

BÁRÁNY: (*meghajolva:*) Rendesi Bárány Boldizsár - szolgálatjukra.

KAMILLA: (*kezét nyújtva:*) Kamilla. (*méltósággal:*) Fennkeölt Kamilla művésznő.

BÁRÁNY: (*meghajolva:*) Nagydicsőségű művésznő -

KAMILLA: (*szerénykedve:*) Oooh!

BÁRÁNY: (*szerényen:*) Még nem volt szerencsém e névhez.

KAMILLA: (*felpattanva:*) Hát majd lesz - majd lesz! (*Katonához:*) Mi? - Lesz! No, Isten vele! Lesz! (*Bárányhoz:*) És magával is - izé - Farkas -

BÁRÁNY: Bárány!

KAMILLA: Hát - Bárány, Bárány! - no, Istenem (*kezet nyújt neki*) Nos, ég vele - undok ember! - (*az ajtóból Bárány felé képet vágva:*) Hát lesz szerencséje! Beee! (*el*)

11. jelenet

Katona, Bárány

BÁRÁNY: (*elképedve:*) Mi? - Hallatlan!

KATONA: (*legyint*) Eh! A szólásformája. - A régi truppból (*megragadja Bárány kezét*) Nos? - Ember!

BÁRÁNY: (*az előbbin morfondírozva:*) Hogy? - Furcsa! Hm.

KATONA: (*türelmetlenül:*) Eh! - Ugyan! - Nos? (*Bárány fejét csóváltgatja, majd Katonához lép, vállára teszi a kezét és merőn nézi, fejét jobbra, balra ingatva:*)

KATONA: No, - mi?

BÁRÁNY: (*roppant ünnepélyességgel:*) Barátom!

KATONA: Hogy?

BÁRÁNY: Én megmondtam akkor, amit megmondtam, - ott a bírálatom, a Rosta - lám. - Hogy pár makulácskától eltekintve, e mű - s a világ a feje tetejére álljon is! - engem igazol majdan, barátom! - (*roppant súllyal:*) Én megmondtam.

KATONA: (*reménykedve:*) Úgy! - tehát -

BÁRÁNY: (*lendülettel:*) És hogyha akármi történik is, véleményem szilárd! (*harsogva:*) Szilárd, mint ama pillér, amelyen az ég függ, barátom - maga az ég!

KATONA: (*hálásan reménykedve:*) Oh, oh! Így hát -

BÁRÁNY: *(lendülettel:)* Akármilyen - ellenvetés, balság, fene szándék, ármány, tör és kaján indulat - ehhez mérjük hitünket és mihez-tartásunkat.

KATONA: Úgy van. - Tehát - nos -

BÁRÁNY: *(vállát verve és harsogva:)* Erre szükségünk van, - szükséged van, barátom! - Jellemfejlesztés, erő és tragikai összecsapás! - prima! - Ezt tartsd eszedben barátom! - Erre szükséged van - *(roppant hangsúllyal:)* erre most -

KATONA: *(bizonytalanul, hirtelen:)* Mit? - hogy? - most -

BÁRÁNY: Most - hogy lecsúsztunk.

KATONA: *(bágyadtan:)* - hogy - lecsúsztunk -

BÁRÁNY: A Kolozsvári Nemzeti Színház - melynek a pályadíjas művel kellett volna nyitnia, Körner Zrínyijével kezd.

KATONA: Körner Zrínyijével! -

BÁRÁNY: A pályázat legjobbjaként Tokody szolgabíró uram műve szerepel, - - a Bánk bánt -

KATONA: A Bánk bánt -

BÁRÁNY: - meg sem említették - barátom! *(Katona vállára teszi a kezét)*

KATONA: *(megsemmisülve:)* Meg sem -

BÁRÁNY: Így!

KATONA: *(gyámoltalanul:)* Meg sem említették - mi? -

BÁRÁNY: Nem!

KATONA: Így - - és - most -

BÁRÁNY: *(kitörve:)* Jellemfejlesztés, erő, tragikai összecsapás! Ha elgondolom! Hm.

KATONA: *(leül; csüggedten legyint)* Így - hát - eh -

BÁRÁNY: *(kezét megfogja:)* Ember!

KATONA: *(fejét tenyerébe hajtva:)* Imént az égben - s most - hát nyeld - nyomorú önhitetés!

BÁRÁNY: *(Katona vállára ütve:)* Csak semmi csüggedés, barátom! Mit megmondtam, megmondtam.

KATONA: *(fáradtan:)* Csak semmi csüggedés - semmi - ugye -

BÁRÁNY: *(harsogva:)* Kitartani! Csak kitartani, barátom!

KATONA: *(keserűen legyint)* Kitartani! Ha! Kitartani! - Mi? Mint macskamánia a porló meredeken - a büszke pont felé - mit a fejünkbe vevénk. - És csúszva bár - s ha százszor és százszor is - foggal és körömmel és izzadón - de újra s újra! - Még! - - Véresen és hívón! - Éretlen, vad, hiú önáltatás - gyermekek játéka!

BÁRÁNY: *(morfondírozva:)* Ha elgondolom - hm.

KATONA: De így kell! - Így! - Megérdemeléd! *(fejét üti)* Nyughatatlan parány! - Lázadó semmiség! - Nyughatsz most! - S ha nem? - Bomolj hát! Rúgadd! Őrjöngj hát! - Égbeszökő álmom - és kicsi tengés! - Buta robot - semmirevaló gondok kényszeréhez kötözött bábu te - rabszolga csak!

BÁRÁNY: Jó, jó - ember! de fogd össze magad. Ezért még -

KATONA: Ezért még! - hát mi ördög - ha ez nem -

BÁRÁNY: Eh! Egy pályázat! - Elvégre is - kártya, lottéria! - mint aki pénzt rak be és veszít.

KATONA: Lottéria! Ah! Ott a lélek nélküli fátum dönti a dolgot - a vad vakeset! - De itt - ember! - De itt! - Értő fejek! A bírák! - Az írásnak tudói! - S nem méltatni említésre sem! - Ha! - Aki kicsire termett, üljön meg ímé! - Mirevalóságát megmérte az ész - megítéltetett! -

BÁRÁNY: Ejh! - Ugyan! - Térj már magadhoz! Hallod!

KATONA: Buta kis pörök, akták, papirosok - - te tintafoltos asztal, rozoga szék - - mint száműzött isten ültem köztetek! - Szerénység nélkül való, kapaszkodó akarnok - oh! - Istennel vetekvő érzés - legnagyobbra törő gondolat - mit kerestek itt nálam, álmok - én Katona József ügyvéd vagyok.

BÁRÁNY: *(idegesen:)* Pokolba is! Ah!

KATONA: Virrasztásaim, harcaim! - betűk mámora! - Lemondás, sanyarúság! - Érdek és való megvetett dolgai! - Legyőzhetetlen szent ösztönök, sodró erők - - hát csalt az Isten?! - A sugallat?! - - Ímé a szép percek, ifjú napokat - mindennel; - közörmöket eldobám így, a semmiért.

BÁRÁNY: *(türelmetlenül:)* Eh! - Ez már - ugyan! -

KATONA: S amire mindenemet tevém - mint pillangót űző gyerek játéka - bolondság - tévedés!? - - Huszonkilenc évig álmok ölelte, tartotta, betege - - s most ébredni hirtelen - s úgy élni - vagy halni, ha tetszik, ímé - mint akit egy vad, józan szó felébreszt. -

BÁRÁNY: *(tehetetlenül:)* Barátom -

KATONA: Hát - menjünk haza! - Igen! - Hív az apám - szegény gyámtalan öreg - - a városom - - mit lesek itt - mit keresek itt tovább! - hát - legyen -

BÁRÁNY: Hallgass végre -

KATONA: Legyen hát - - vége - - mint akit a józan szó felébreszt - ah! -

BÁRÁNY: *(ingerülten:)* Józan szó! *(vadul felugrik)* De vajjon józan-e az a szó - valóban? - ember?! - *(roppant hangsúllyal:)* Valóban, józan-e az a szó?!

BÁRÁNY: *(felélénkülve:)* Úgy! Mi?

KATONA: *(megfogja Bárányt)* Vajjon csakugyan szín, csuda észből - világos látásból fakadt-e az a szó?!

BÁRÁNY: *(helyeselve:)* Úgy! - Úgy! Nos?

KATONA: S ha igen - s ha úgy van is! - s egy isten is dörög belé révületünkbe! - Ha életünk már ez az álom csupán, csak ez - *(kiáltva:)* s ha ébredni **nem akarunk!** - Hallod!? Nem akarunk! - Hallod!? - Nem akarunk! - *(rázza Bárányt)* És ha hazugság, önáltatás is, - ember! - Csak álmodni - álmodni - érted?!

BÁRÁNY: Hm - nos - igen -

KATONA: *(lázban:)* Álmodni! - Én - Katona-Shakespeare! - Katona-Schiller! - Érted? - Álmodni! - Ha! - Pályázat! - Bírálok! - Ördög! - Hát ki tilthatja meg nekem, ha az álmot folytatni akarom?

BÁRÁNY: Ugyan - eh! Mi?

KATONA: S aztán - Döbrentey és a többi! - Nem láttak! - Nem említik nevemet! - *(magán kívül:)* Hát kik ők?! - Bárány Boldizsár! - Az irgalmát! - Hát kik ezek az emberek?

BÁRÁNY: Ahogy mondtam. - Hm. -

KATONA: *(lázban, kiáltva:)* Bölcs ítészek! Bírák! Kákabélűek! Betűmolyok! Vázéletek! Irodalmi kísértetek! Tökfejűek! Zsiványok! Ha! - Tudják ők, mi a tragédia? *(kitörve:)* A szenvedély vihara! - Az élet! - A cafatos való! - *(Bárányt rázza)* Ember! - A zivatar fenn üvölt - lenn süket a bokor - s aki megérzi, csak a felnyúló óriás!

BÁRÁNY: *(fönnséggel:)* Én - én - mondtam -

KATONA: *(vad daccal:)* És én - megadjam magam?! Lemondjak! - Mi? Azt mondjам: tévedék? - Mert nem láttak! - mert Katona Bánk bánja túlnő a fejükön!

BÁRÁNY: *(lelkesen:)* Úgy van - ahogy én -

KATONA: *(súlyosan:)* S mert ők nem láttak - tán most már nincs, aki -

BÁRÁNY: *(felfigyelve:)* Mi?

KATONA: *(hirtelen jött eszméléssel, Bárány kezét megragadva:)* Ember! - Hallod!? - Hallottad? - A magyar színjátszók Pesten játszanak megint! -

BÁRÁNY: *(meglepve:)* mit mondsz? - oh! -

KATONA: Magyar szó! - Színjátszók! - Magyar dráma! - Ember! - s itt a javított Bánk - még hozzá *(az asztalról felemeli a kéziratot)*

BÁRÁNY: *(gőggel:)* A javított Bánk! - óriási!

KATONA: *(kitörve:)* A tűzokádó menykő csapja meg a kolozsvári urakat! - életölők! - lélek-gyilkosok! Csak süssék el ócska mordályukat! Ostoba, vizes Körnerjüket! - míg eget zöngetve nyeli el vézna hangjukat az én szavam!

BÁRÁNY: *(lelkesen:)* Ah! Barátom!

KATONA: Bánk! - Még ma odaadom a színháznak.

BÁRÁNY: Óriási!

KATONA: Várj. Hátra van még a cenzúra!

BÁRÁNY: Eh! Ilyen régi témánál! Egy-két hét - semmi!

KATONA: Úgy! Nem látta meg művemet Döbrentey úr - meglátatja majd vele a hon! Nem tartá említést érdemlőnek nevemet? - Pirongva említi még, ha szót keres az önmentegetés miatt, akit semmibevevésre ítelt a zsinat! E vakok! Bambák, gyávák gyülekezete! - Én tovább apellálok! Hát ítéljen a közönség.

(Függöny)

II. FELVONÁS

színház, nagy előterem
(*benn meg-megújuló lárma, éljenek*)

1. jelenet

I. és II. jegyszedő

- I. JEGYSZEDŐ: Hát csak fáinul indítódzik ez a magyar színházi theátrum! Mi, koma?
- II. JEGYSZEDŐ: Hehe, a kutya rúgja meg! Még a mankón járója is belétát váltott ma, bizony!
- I. JEGYSZEDŐ: Az ám, ha felforr bennünk a lé, csak tudunk valamit mi (*mellét verve:*) - lebégiai magyarok!
- II. JEGYSZEDŐ: (*megütődve:*) Hogy? - Hm. De hiszen mi komáromiak vagyunk, koma.
- I. JEGYSZEDŐ: Ej no! - De Árpád apánk lebégiai illetőségű volt - itt e!... (*nagy csomó színlapot húz ki a zsebéből; bent kitörő ováció*) Ha! csak meg ne rühellje a német! - Hiszen ekkora sükert nem konstatíroztak bizony ökeméék ebben a Rongyellában.
- II. JEGYSZEDŐ: Hát nem, a kutya rúgja! De olyat se, mint ez a „Tatárjárás Magyarországon!” Az emberben a vér!... (*öklét emeli*) Tatárjárás!
- I. JEGYSZEDŐ: „Tatárjárás”, koma! Itt e - (*ismét a színlapokat húzza ki a zsebéből*)
- II. JEGYSZEDŐ: Az a! Tatárszállás, a kutya rúgja! - Hát e köll a magyarnak, azt mondom, nem is a vernyákoló német Kocabu, koma!
- I. JEGYSZEDŐ: Pszt! É! É! Kocebu! (*a színlapokat előveszi a zsebéből*) Itt e! Ko-ce-bu!
- II. JEGYSZEDŐ: Az a! - A kutya! - Hát ahogy mondom, e köll a magyarnak! (*befelé mutatva:*) Ha! Csak úgy füstöl a lábujjam, ha hallom és bizsereg a markom! Bizony isten, hogy verekedhetnékem van!
- I. JEGYSZEDŐ: No akkor jaj is annak a szegény komámasszonynak otthon, ha ma kinyitja, ne adj, a száját!
- II. JEGYSZEDŐ: Oh! A kutya! - Én egyszerű jámbor muzurmán tatárookra gondolok csak, nem cirmos boszorkányokra, hehe! - (*fejére üt*) De mi is jutott eszembe hirtelen!
- I. JEGYSZEDŐ: Mármint hogy -

- II. JEGYSZEDŐ: Hogyha akkor éltette volna ükegyelmét az a jó Isten!
- I. JEGYSZEDŐ: És mi lett volna akkor - no -
- II. JEGYSZEDŐ: Hát - gyün a tatár - s ükeme csak elébe! - Aztán felgyüri a réklit könyökig, rándít a derekán egyet és tárja sarkig a száját - mire adta tatárja volt, nincs! S egyszeribe más lett volna a história.
- I. JEGYSZEDŐ: *(rosszalló fejcsóválással:)* Hát hová gondol, koma! Fő, hogy a jó Isten mégiscsak nekünk adta azt a tatárjárást, s nem a németnek! *(a kihallatszó ujjongás felé mutatva:)* Hallja?! Mert úgy nekünk ma a sorsfátum adós maradt volna evvel az estével! *(bent: „Éljen Kisfaludy! A Tatárok szerzője! Vivát!”)* Nagy ott a muri! nézelődjünk csak, koma! *(el mindketten)*

2. jelenet

Katona és jurátusok

- I. JURÁTUS: *(jurátusokkal és Katonával a színházból kitódulva:)* Hű, a fűzfán kuruttyoló rézangyalát! jurátusi szavamra! Ez igen, cimborák!
- II. JURÁTUS: Jogerős! *(botjával rettentőt üt a padlóra)* Ilyet még nem pipáltak Hunniában!
- III. JURÁTUS: De a keserves hétfáját! Nagy lesz a magyar! *(Katona felé sandítva:)* Aki mást mond, kihívom!
- IV. JURÁTUS: *(papírt vesz elő és szaval:)*
„Zeng Pannónia
Új Kotzebue született!”
- I. JURÁTUS: *(hátról elkapja a papírt és zsebredugja)* Büdös gyufa lángozz a napnak! Hé!
- II. JURÁTUS: Új Ziegler, maga fafejű! *(bent egyre: „Vivát! Éljen Kisfaludy! Vivát!”)*
- III. JURÁTUS: Amott jön! - Ni! - Utat neki, emberek!
- II. JURÁTUS: *(Katonához:)* Álljunk az útból, atyafi - no!
- III. JURÁTUS: Kendnek szólunk - excellentiád!
- V. JURÁTUS: Mit téblábol itt ilyen nem literátus szkipetár!
- IV. JURÁTUS: Gubás az ebadta, gusztálom a képiről.

3. jelenet

Katona, Kamilla, Kisfaludy Károly és jurátusok

JURÁTUSOK: Éljen Kisfaludy, a Tatárok szerzője! Vivát!
KISFALUDY: *(jobbra, balra integetve:)* Köszönöm barátaim, köszönöm!
IV. JURÁTUS: *(zsebéből új papírt ránt elő és elébe ugorva, szaval:)*
„Zeng Pannónia,
Új Kotzebue született!”
II. JURÁTUS: *(hátról elrántja és elébe lép)* Oh mester! A Bendegúz sasok
névében átnyújtom a vezéri botot!
KISFALUDY: *(az átnyújtott botot forgatva:)* Oh! Pompás! Pompás!
KAMILLA: Micsoda est! Nagy költő! Ah! *(Kisfaludyba karol)*
KISFALUDY: Művésznő! *(Bentről egyre tomboló lármá: „Kisfaludyt, Kisfaludyt!”)*

4. jelenet

előbbie, újabb jurátus sereg

TÖBBEN: Ott van ni! Rajta fiúk! Emeljük! *(körülveszik Kisfaludyt)*
KISFALUDY: *(szabadkozva:)* Ej, ej, barátaim! No!
III. JURÁTUS: *(Katonához:)* fogja no, a lábát! Nem törik bele a darázsdereka
- excellentiád!
II. JURÁTUS: Dolgozzon kend is a literatúráért, no! *(Katona zavartan téblábol. A jurátusok beviszik Kisfaludyt; bent ováció)*

5. jelenet

Kamilla, Katona

KAMILLA: *(megbökve a magábamerült Katonát:)* No, undok ember - mi?
KATONA: Oh! Kamilla!
KAMILLA: Mi?
KATONA: *(mély, kemény meghatottsággal:)* Hát megindult -
KAMILLA: *(lelkendezve:)* A siker! A darab! - Volt-e még ilyen, mi?
KATONA: *(révetegen:)* Hogy volt-e - nem volt - oh!
KAMILLA: És én? Én?! - Azt hiszem, avval a tíz szóval is, amit mondtam -

KATONA: Álljunk meg ennél most, Kamilla. Hogy ez a nap itt! - ez a nap! A többi mindegy! De ez a nap! Hogy végre: A magyar szó, a magyar theátrum napja: VAN!

6. jelenet

Katona, Kamilla, Kisfaludy Károly

KAMILLA: S az ígемondó - ímé! *(a kilépő Kisfaludyhoz:)* Aki a magunkformájú halandó számára ma nem is kapható - az undok ember!

KISFALUDY: *(meghatottan indignálódva:)* A publikum őrjöng - nem mozdul. Én azt hiszem, megszököm.

KAMILLA: A nagyság sorsa! Egyszer van száz évben egy Kisfaludy Károly! - ám azért ne bízsa el magát, no!

KISFALUDY: *(elhárítóan:)* Oh! - de egy Kamillát sem terem bizony minden minutum!

KAMILLA: Rosszcsont! Jó is, hogy mondja! - Érti a bőrén, hogy baj van - *(Katonára mutatva:)* Elhoztam ám a riválisát! - Nézze csak ezt a csúnya embert!

KISFALUDY: *(őszinte szívélýességgel:)* Örvendek a grátiának! Ah - domine spectabilis - szintén? - Csak nem?

KAMILLA: Hohó! - nemcsak amolyan ám! - Hites ügyvéd az úr! Igazi diplomával! Pöcsét rajta - akkora, ni *(mutatja)*. Nem is afféle - magunkféle - *(Kisfaludyra mutatva, aki ümmögve helyesel)*. Nézze csak - ez a kancellárius ábrázat - ez a minden - akta - kész bajusz!

KATONA: *(félszeg magatudatosággal:)* Katona József, tisztelettel.

KISFALUDY: *(lelkesen rázva a kezét:)* Katona József! Oh! Hallék ám valamit! Mit is - no?! - Bizonyára majd - a szárnyrakapó magyar szóra nagy bíztató bizony, hogy ilyen komoly urak is megtisztelik a tollat. *(az ajtó felől felbukkanó jurátusokat megpillantva s menekülni készen:)* Ah! - A jurátusok! S amott a kitóduló közönség! Gyerünk!

7. jelenet

voltak, berohanó jurátusok

JURÁTUSOK: Itt van! Vivát! Kisfaludy! Vivát! Kisfaludy! *(körülveszik)*

SZAKÁLLAS JURÁTUS: *(Kamilla elé állva:)* Ah! Művésznő! Mi, a nemzet nevendék sarjai -

KAMILLA: *(a jurátus szakállát megsimogatva, hamis elérzékenyséssel:)*
Oh, gyönyörű fiuka! Mintha apámat látnám, az én édes jó papámat! Ah!

JURÁTUSOK, KÖZÖNSÉG: Kisfaludy! Kisfaludy!

KISFALUDY: Köszönöm, barátaim - köszönöm! - széplelkek - hazámfiak!
Köszönöm a roppant ünnepet, mely jól tudom, az itt újra zengő magyar szót illeti s nem engem, s amely ünnep ma itt egy íróat avatott.

MIND: Vivát! Vivát!

KIDFALUDY: Ez az író pedig, - mindegy - hogy ki s milyen, máskor tán egy név volna csak - literátori személy - s nem enérdemből, de mert szerény szava a holt magyar játékszint életrehívó génusz szavával egyszerre kelt, - úgy érzi, új kort, magyar dicsőséget indított -

MIND: *(összevissza:)* Vivát! Éljen a haza! A magyar dicsőség! Vesszen a német!

FÉLÉNK HANG: Csöndesen. Ez német theátrum. Urak!

I. JURÁTUS: De magyar pénzen!

II. JURÁTUS: *(botjával rettentőt ütve a padlóra:)* Pokolba velük!

MIND: Éljen a magyar! Vivát Kisfaludy!

IV., V. JURÁTUS: A parnasszusra! Fel vele! Vivát! *(felemelik az ellenkező Kisfaludyt és elviszik; többiek utána)*

8. jelenet

Kamilla, Katona

KAMILLA: *(tettetett rémülettel Kisfaludy után nézve:)* Oh! Szegény fiúk! Ennyi strapa után! Még leejtik!

KATONA: *(keményen, magában:)* Most ez! Ez a fontos!

KAMILLA: Mit! Undok ember! - Az, hogy leejtsék?

KATONA: *(erővel, magában:)* Csak ez a fontos!

KAMILLA: *(felpattanva:)* Micsoda?

KATONA: *(Kamillához lázasan:)* Hogy megindult. A magyar jég riant! Kiáradt, ömlik, tódul a magyar lélek! Erő! Visz mindent! Hogy ragadja az első sodrába billenő szálát - derék félművet! Dobja fel a felhőkig! Hátha még útjába másféle jut!

KAMILLA: Mi? - *(Katonához törleszkedve:)* Oooh!

KATONA: *(tűzben:)* Hús és vér-való! Életek összecsapása! Szavak, mik a mell túltöltött szikláiból ömlenek! Indulatok - a robbanó mély süvöltő tűzei - hajh!

KAMILLA: *(elragadtatva:)* Dicső madaram!

KATONA: Az indulat forr - s a szellem **való** mondatokat visz szárnyain - földi, való örömet, szenvedést - és úgy röpül!

KAMILLA: *(ujjongva:)* Együtt röpülünk! Mi?

KATONA: *(kezét megfogva:)* Kamilla! - S a játék!

KAMILLA: Mi? - Gyönyörűm -

KATONA: Igazi játék!

KAMILLA: *(rajongva:)* Igazi! - te! - Igazi!

KATONA: *(lázban:)* Játék! Ahol a nyelv gőzzé máll, mert nem bírja a belső hevét! Ha! - A csont megroppan a mondatok súlya alatt - a száj dadog és elfúl! - - Játék, nem széphímú szenvedés - szívemelő krónika! *(súlyosan:)* Ha majd ide ilyen -

9. jelenet

előbbieket, Lendvay

LENDVAY: *(Katona utolsó szavait hallva, belevág:)* Ha majd ide ilyen kerül! - mi?

KATONA: *(örömteli meglepetéssel:)* Lendvay!

LENDVAY: *(súlyosan:)* Igazi remek!

KATONA: Oh! - Hát te itt!? Barátom?

LENDVAY: Mától itt. *(jelentősen Katonára nézve:)* Nagy szerepre készülök.

KAMILLA: *(rásandítva Katonára:)* Oh, oh! A női az enyém. Mi?!

KATONA: *(zavartan:)* Hogy? - Mi?

LENDVAY: *(bajusza helyét pödörintve:)* Ejnye, pedig én akarám, - hogy is van, no? –

„Hazánk külön-külön vidékein
Jajt s bánatot találtam; s itt ime
Ellenkezőt találok, s nem tudom,
Melyik tehet rémítőbbé - Köjön
Táján találja engem a serény
Követ. Petur, miért hivattatál
Te engem vissza? még pedig titokban!”

KATONA: *(lelkesen:)*
 „Titokban bán, titokban - azonban szólni
 Itt nem lehet -”

KAMILLA: *(hamisan:)* Hát ez meg minő klapancia? - Uhh!

LENDVAY: *(Katonára hunyorítva:)* Valami vén jurátus írta.

KATONA: *(Lendvay kezét megragadva:)* Barátom! -

LENDVAY: *(Katona kezét megragadva:)* Hanem - te! - Hogy itt vagy!
 Előttem! - Látlak! Kezed fogom - Élő ember! - s halhatatlanok,
 mesés régiek bűvével igéző csoda! - Ki ilyet írt! *(megöleli)*

KAMILLA: Kisfaludy? *(legyint:)* Ah! *(Katonához:)* EZ tudja! Száz évben
 van egy ilyen!

KATONA: *(elhárítóan:)* Ej - no - ugyan -

10. jelenet

előbbie, Kántorné

KÁNTORNÉ: *(izgatottan belép)* Hallatlan! Még mindig nem mozdul a nép
 zöme! - Katona Józsi! Mogorva szentem! Oh! *(Katona nyakába borul)*

KATONA: Kántorné!

KÁNTORNÉ: *(hátráblépve és kihúzza magát:)* Kántorné?! - - Gertrudisz!

KATONA: *(boldog meglepetéssel:)* Mi? Hát ennyire van? - A szerepek?

KAMILLA: *(félre:)* Már elhalászta előlem! - s így én csak Melinda?! Hm!

KÁNTORNÉ: Szereposztás? - Harc, fiú! Mohácsi veszedelem! Ezek a
 színészek! Bizony Isten, megőrültek!

KATONA: *(hirtelen bizonytalansággal:)* Oh! - Hát talán - a darab nem -

KÁNTORNÉ: Hogy nem? Hogy tán nem jó?! A lassú víz! - Ilyet csak izé
 írt! - no - mondjatok hamar valami iszonytató nagyot! *(újból Katona nyakába akar ugrani)*

KAMILLA: *(elébeállva:)* Vigyázz! Megrongálódik! *(gyilkos kedvességgel:)* Édesem!

11. jelenet

Murai, előbbiek

- MURAI: *(homlokát törölve belép)* Ilyet még! Ez a publikum! Reggelig itt állnak! *(Katonát meglátva:)* Oh! A vén bajkeverő! - Az Olympus, fiú! Az Olympus! *(kezét szorongatja)*
- KATONA: *(örömmel:)* Murai!
- MURAI: Tatárok! Hha! - Pajtás! - Ha lebömböl a valódi magyar keserűség árvize itt! *(széleset lendítve karjával, harsogva:)* Ha kinyitja a száját majd - Tiborc! Hajh!
- LENDVAY: *(öklét összeszorítva:)* És rámennydörög és csattog és döndül a bánki sértődés! Ha én megeresztem! Hajh Rondella! Hejh!
- KAMILLA: S ha én! Kamilla! - Ha én! *(körmével Kántorné felé:)* Álnok Gertrúdisz!
- KÁNTORNÉ: *(hátrálva:)* Várj sorodig - szelíd Melinda - - no, talán, no!
- MURAI: Hejh! Csillámtalan gaz éj! - halálos mereven ón! - A Burgig elmegy - mintha kartont szakítanak - ahogy megzöndítem a villámot!
- LENDVAY: *(elragadtatva:)* S rá kardom lecsap! Országtipró kény! Ármányos gaz tolvaj meráni! - Hajh!
- KATONA: *(kitörve, lelkesen:)* s megtisztul az ég - a magyar! - Ím, megmozdult belül! Lát a színjászó - s így meglát a hon! Már hiszek! - Hiszem!

12. jelenet

előbbiek, Thologathy, Viharházy

- THOLOGATHY: *(belép, Viharházyt kezénél fogva behúzva; mindkettő teljes ünnepi díszben)* Csak szaporán illustrissime, szaporán, ha már - speciell - *(Katonát megpillantva pátosszal:)* Elvégre kultúra is vagyon!
- VIHARHÁZY: *(fojtottan:)* Hát erre születtem - *(a mondatot elharapva)*
- KATONA: Ah! - Nicsak! - Tán eltévedtek, domine?! *(a színészekhez:)* Thologathy - cimborám - főmagiszter az akták gyors forgalmazásában - - és Viharházy - az ügyvédek csillaga.
- VIHARHÁZY: *(zavartan meglepve:)* Hm - hát -
- THOLOGATHY: *(zavartan:)* Én - speciell -
- KATONA: *(körbemutatva:)* Ezek itt - a színjászók.
- VIHARHÁZY: *(őszinte elbámulással:)* Ha!

THOLOGATHY: *(jóakarató tanácsstalansággal, mint exotikumokra nézve és félszen jobbra-balra bólogatva:)* Derék! Derék! - Ah! Ah! Hm. Derék!

KAMILLA: *(mézes szívéllyel odalépve Viharházyhoz:)* Lám! A két gyönyörű! *(végignézve rajtuk, Katonához:)* Tudja, azért egészen helyesek - ahogy így nézem - - olyan - igazi két példány - *(megveregetve a vállukat:)* Oh, a két szép undok ember!

THOLOGATHY: *(megrökönyödve, Katona felé:)* Hogy? Ez - speciell -

VIHARHÁZY: *(elképedve:)* Mi?

KATONA: *(nyugtatóan:)* No, no - - aztán, mi hozta domine, erre, ahol a madár se jár? Tán bizony -

KAMILLA: Hogy mi? Hát hívtam! És akit egy hölgy hív - - aki férfi - akit két ilyen - - két ilyen - mi? *(vállukat veri)*

THOLOGATHY: *(fellobbanó rátartisággal:)* Hát - - hm.

VIHARHÁZY: Hha! Aztán meg - -

THOLOGATHY: Hát - elvégre is - gondolánk - *(fellobbanó virtussal:)* csak megnéznők mi is azokat a tatárokat - ha már megírta az a *(hamisan Katonára kacsintva:)* Kisfaludy Gábor - - aztán - csak magyar ügy volna, vagy mi! - - *(lendülettel:)* Ne gondolja itt az a német -

KAMILLA: Oh, oh!

THOLOGATHY: *(óriási órát húzva elő:)* Hogy? Vajh soká kezdődik-e speciell!

KAMILLA: Az angyalok! Speciell! Cc! A két szép számár! Speciell!

THOLOGATHY, VIHARHÁZY: *(egymásra nézve, döbbenten:)* Mi? Oh!

KAMILLA: Úgy, úgy. Hát színházba jöttek az angyalkák. Eljöttek. Micsoda nap! Oh! Micsoda nap! Óriási! Még ők is bejöttek! A két gyönyörű!

THOLOGATHY: *(elvesztve a talajt lába alól:)* Hát én - én - speciell -

VIHARHÁZY: Ha!

KAMILLA: *(elemében:)* Oh, a két szép gézengúz! A példányok! A két gyönyörű exemplár! Egy kicsit korán jöttek a bubusok - ugye - speciell.

THOLOGATHY: *(tanácsstalanul:)* Mert, hogy ott ültünk a Vörös Ökörben.

KAMILLA: Merthogy - csak három nap múlva - pénteken lesz - még előadás! Úgy!

VIHARHÁZY: *(leírhatatlan megkönnyebbüléssel:)* Ha! - Akkor -

THOLOGATHY: *(Viharházyra nézve:)* Hát - akkor - a fennforgó tényálladékok alapján - gyerünk vissza - speciell - a Vörös Ökörbe. *(bizonytalanul a kijárat felé indul)*

MURAI: *(a színházba benézve közben; visszafordul)* A publikum zöme még mindig bent ovációz. Ilyen még nem volt! Hha! A bécsi lesd-meg, fogd-megek - ne féljeteK - politikai demonstrációnak judikálják.

LENDVAY: *(keményen:)* Az is! Vessenek meg!

13. jelenet

előbbieK, színészek

I. SZÍNÉSZ: *(lihegve jön ki a színházból)* A ponciusát, barátom! Mióta komédiás vagyok, együttvéve nem polkáztam ki-bé még ennyit. Egy hétig döglöm belé, annyi szent.

II. SZÍNÉSZ: *(nyomában:)* Már nem állok a lábamon! Ah!

III. SZÍNÉSZ: A hátam! A derekam!

IV. SZÍNÉSZ: Mint egy méhkas a fejem! Uh!

V. SZÍNÉSZ: Egy-kettő! gyorsan! Mielőtt a publikum - *(Muraiék felé kiáltva:)* Futás! Veszedelem! *(az öt színész menekülésszerűen el)*

THOLOGATHY: *(megdöbbenve nézi)* Mi? Veszedelem -

MURAI: *(menekülően a kijárat felé ugrik:)* A tatárok!

14. jelenet

előbbieK, jurátusok

I. JURÁTUS: *(a kijáraton betóduló többi élén:)* Nem találtátok már a maesztrót? Mi?

II. JURÁTUS: Visszamentünk a házához, hogy mégegyszer körbevinnők - - s mire meglát Kisfaludy uram - hát volt-nincs - kilépett az ablakon.

III. JURÁTUS: *(a kifelé induló Thologathyt és Viharházyt meglátva:)* Ehol ni! Vivát! *(megragadják)*

IV., V., VI. JURÁTUS: A szó bajnokai! A dicsők! Még hozzá kosztümben! Gyerünk!

THOLOGATHY: Ah! Ah! Én speciell - - mink - urak?

VIHARHÁZY: Leesem! Hah!

II. JURÁTUS: Rajta sasok! *(Thologathyt, Viharházyt körülveszik, emelik)*

15. jelenet

előbbiek, színházi közönség

TÖBBEN: *(másik ajtón a színházból kiömölve:)* Éljen! A magyar dicsőség! *(Katonát és a többi meglátva:)* Ott vannak ni! Éljen! Vivát!

I., II. FÉRFI: Emeljük őket! Hurrá!

JURÁTUSOK: Ho - rukk!

III. FÉRFI: Vigyük! *(Lendvayt, Murait, Thologathyt és Viharházyt, úgyszintén Kamillát és Katonát is beviszik; bent éljenzés)*

16. jelenet

Katona, Kamilla

KAMILLA: *(Katonával visszajőve:)* Megfulladok! - Undok ember! - Megful-la-dok! Ilyet még! Ah! *(nevetési inger fogja el)*

KATONA: Hogy áll ott az a két cimbor! Virágzápor és vivátok között! - Oh, ez a nap!

KAMILLA: Ez a nap! *(Katona nyakába esik)* Dicsőségem! Csillagom!

KATONA: *(szelíden elhárítva; lelkesen:)* Kamilla!

17. jelenet

előbbiek, Kántorné, Lendvay és Murai

LENDVAY: Kolosszális! Hahaha!

MURAI: Hogy belejött! Adta két aktánkukcsolója! Még ilyet!

KÁNTORNÉ: Meghalok! Micsoda komédia!

18. jelenet

előbbiek, Thologathy, Viharházy virágcsokrokkal,
utánuk ünneplő jurátusok

JURÁTUSOK: *(Thologathyék körül)* Vivát! A szó hősei! Vivát! Nemzetünk díszai!

THOLOGATHY: *(dicsfényben, keszeg méltóságteljesseggel integet)* Hát urak - mi speciell - ah - ah! -

JURÁTUSOK: A szó bajnokai! Vivát!

THOLOGATHY: *(Óriási méltóságteljes lendülettel:)* Éljenek! Vivát!

VIHARHÁZY: *(kitörve, harsányan:)* Hurráh!

MIND: Vivát!

KÁNTORNÉ: *(mindenkit túlzengő hangon:)* A Bánk! A Bánk!

I., II. JURÁTUS: *(felfülvélve:)* Mi? - Hogy?

III. JURÁTUS: Halljátok? Ez az ni! *(Thologathyra mutat)*

IV. JURÁTUS: Látám a képiről! A herkentyűjét neki!

V. JURÁTUS: Az új darab írója! Hallék ám róla valamit!

SZÍNÉSZEK: *(jurátusoktól távolabb; lelkesen oda nem figyelve:)* A Bánk! A Bánk!

III. JURÁTUS: *(a II. jurátushoz:)* Nem az ott! - Ön észbuborék! - *(Viharházyra mutatva:)* Ez itt ni! Nem érzed, szaglod rajta a génuszt?!

JURÁTUSOK: *(Thologathy és Viharházy körül:)* Vivát! Bánk! Bánk!

VIHARHÁZY: *(megrökönyödve:)* Ha! Mi? - Te vagy az a - Bánk?

THOLOGATHY: *(zavartan:)* Én speciell - tante? -

JURÁTUSOK: Bánk! Bánk! *(Thologathyt és Viharházyt újból felemelik és kifelé viszik)*

KAMILLA: *(felfigyelve a jelenetre:)* Odanézzetek! Orvost! meghalok!

LENDVAY: *(odapillantva, dörgő hangon:)* Silentium! Vissza, rómaiak!

SZAKÁLLAS DIÁK: *(visszafordulva:)* Hah! Ki állítja meg ázsiai Scipiót?

LENDVAY: Afrikai! - imperátorom! Afrika hőse! - *(Katonára mutatva:)* Ehol a fél, ni!

KÁNTORNÉ: *(Katonát megöelve:)* A Bánk írója! - A gyöngyöm! Katona Józsi!

MURAI: A theatrum új csillaga!

SZÍNÉSZEK: Katona, Katona! *(jurátusok nem éppen kímélve, gyorsan lerakják Thologathyt és Viharházyt)*

THOLOGATHY: *(elterülve a földre:)* Ez - speciell -

VIHARHÁZY: *(a földről:)* Az irgalmát!

I. JURÁTUS: *(Katona felé:)* Gyanús volt ökelme mindjárt nekem!

II. JURÁTUS: Fafej! Nem azt mondtam, hogy ez valaki?!

III. JURÁTUS: Maga, Szvatopluk?! Maga mondta?! - Én mondtam!

IV. JURÁTUS: Hát rajta, sasok! *(Katona felé nyomulnak, akit közben Thologathy, Viharházy és a színészek körülvesznek)*

THOLOGATHY: *(Katona kezét szorongatva:)* Ah! - domine! - Barátom! - Minő virtusokat szüle a hon-haza - *(büszkén:)* a mi congeniális körünkben! -

VIHARHÁZY: *(öntudattal:)* Ha!

THOLOGATHY: Hát éljen az a Bánk - no! - Vagy hogy híjják azt a tatárt! - - *(Katona vállát ütve, hamisan:)* Mert mindjárt orrontám bizony, amikor említéd vala, hogy te vagy az a - Kisfaludy Mihály! - Hehe! - Itt a biléta! *(zsebébe nyúl s hosszú üveget húz elő)* Vivát!

VIHARHÁZY: *(egy másikat előkapva, ellentmondást nem tűrő hangon:)* Prosit! *(iszik, aztán átadja az üveget Katonának)*

KATONA: *(az üveget feltartva, lelkesen:)* Csak kürtölni kell s megmozdul a haza! *(hangsúllyal:)* Hol voltak a theátrumtól - még tegnap - egyesek! - *(Thologathyékra mutat)* s most íme! Belsőmben végre hit és bizalom! - Éljen a magyar! *(iszik)*

MIND: Vivát! Katona! Katona!

19. jelenet

előbbieket, igazgató és cilinderes idegen

IDEGEN: *(a jeleneten végignézőve:)* Ah! - Hm! Hm! - Milyen ety mulatság! Mih! Matyaroknak jól mek fan - eszi, iszi, recece - mih?

IGAZGATÓ: Adjonisten - urak, hölgyek, válogatott cigánylegények. *(az idegenre mutatva:)* Az úr megtisztelése előadásunkat -

IDEGEN: Iken - ez a tarap - erről mék peszélünk - Herr -

KÁNTORNÉ: *(egy üveggel az igazgató felé lépve:)* Direktörök gyöngye!

KAMILLA: *(egy másik üveggel Kántorné elébe lépve:)* Patentírozott főangyal! Prosit!

KÁNTORNÉ: *(megelőztetéséhez jó képet vágva, az üveggel az idegen felé:)* Ünnepeünk örömére! - Jóuram!

IDEGEN: *(iszonyodva hátrál az üveg előtt:)* Jajh - kérem - nem, nem - de khérem, khérem! - csak visz - visz - kutvisz - ah! -

KÁNTORNÉ: *(a direktörhöz, aki kezében az üveggel áll:)* Direktörkám, gyönyörűm! - Az első korty - ez a nagy nap! A Tatárok! - a másik *(lendülettel körbevetve a szemét, zengő hangon:)* a másik, ami jön: A Bánk bán!

IDEGEN: *(hirtelen felpattanva:)* Mih? - Hoty? - Pánk pán? - *(kezét füléhez tartva:)* jól hallog? Mih? Hoty? *(kiáltva:)* Pánk pán! Hááh!

TÖBBEN: Mi ez? Oh!

IDEGEN: *(indulattal:)* Pánk pán? Mih? Áh! Pánk pán! Theatrum! Mih! *(öklét rázva:)* Kutya teremt!

KATONA: *(elképedve, zavartan:)* Direktöröm -

IGAZGATÓ: (zavartan:) Nem értem - -

KAMILLA: (az idegent közelről méregetve:) Hát ez meg - szép cinege-bogaram! - Kicsoda? - (a cilindert levéve fejéről és visszatéve:) Amekkora kalapja van - tán ő a német király!

IDEGEN: Aáh! (dühösen nyomogatva a fejébe a cilindert:) Sacrament! Director! Micsoda tolog! Nevem Schwarzschrift - Johann von Schwarzschrift, értig? (Kamilla felé:) Tudja maga te! (ordít:) Pestia! - Schwarzschrift!

IGAZGATÓ: (zavartan:) Schwarzschrift úr - a cenzúra illusztris tagja.

JURÁTUSOK: (mind) Úgy! Ohó! (általános moraj)

KAMILLA: (a cenzor felé, ünnepélyesen:) Én Fennkeölt Kamilla vagyok - maga kalapkirály! - (a plénumhoz fordulva:) Ez az ember azt mondta rám, hogy bestia! Hogy én bestia! (lendületben:) Hát nincsenek e honban férfiak?

VIHARHÁZY: (a cenzor elé lép kihívóan:) Schwarzferd! - kutya, akinek ez a neve! - ha!

THOLOGATHY: (odalép, fenyegetően:) A perrendszerű ügylebonyolítás tényálladékát kimerítve - ön, speciell -

CENZOR: (üvöltve:) Én speciell?! Mih? Ezd gikérek! Hallot?! - Hoty pestia? Az mekfan! És gész! Mit enyim cilinder lópázn! Ha!

SZAKÁLLAS DIÁK: (a cenzorhoz lépve:) Az ifjúság nevében az urat kihívom! Nevezze meg a szekundánsokat!

JURÁTUSOK: Schwarzgelb, Schwarzgelb! Az anyád! (a cenzor felé nyomulnak)

IGAZGATÓ: (a cenzor elébe állva:) Az istenért! Urak! Urak! Mi van már itt?

LENDVAY: (az ifjakhoz:) Türelem, veteránok!

KATONA: Direktorem, mit jelentsen ez?

IGAZGATÓ: Katona Józsi barátom - valami - nem értem -

CENZOR: (ádázul Katona felé:) Mih? Gatona úr? Háá! Uty! Szép! (hadonászva:) Pánk pán! Mih? Vinni theátrum? Előadni! mint ez a Tatárog? He? Publikum nézni - mih? Hazamenni - aztáng girályné szuri-döfi! He?! - uty gondolja - aszt egy Gatona úr? Há?

KATONA: (erőszakolt nyugalommal:) Ha jól hallom - így -

IGAZGATÓ: Cenzor uram - hogy értsük?

CENZOR: (kitör) Hoty értsünk! Ünnepe, vivát - mih? Matyar naty, naty, német kicsi - mint ez a Tatárok - he? Ha előbb látok ezt terem! - Pánk pán naty - Király kicsi, - há? - s girályné meköl - egy Gatona úr - mi? S publikum nézni és haza menni - s otthon lázadni - mi? Gatona úr - he? Előadás nincs, - meklesz - és gész!

IGAZGATÓ: Ezek szerint -

CENZOR: A Pánk pánt petiltok. Sajnállok.

MIND: *(összevissza:)* Micsoda? Hallatlan!

JURÁTUSOK: *(a cenzor felé zúdulva:)* Schwarzelb! Schwarzelb!

IGAZGATÓ: *(eljük állva:)* Nyugalmat - urak - még - talán - az istenért!

KATONA: *(fojtott önuralommal:)* A Bánk bán - letiltva - hát így -

LENDVAY: *(oldalt állva, összeszorított ököllel:)* Isten - ember - vagy ördög - aki itt sorsot irányítasz - vagy tűröd ezt! Eltiltathatod szolgálóiddal a vádiratot - a mindenkire írt fellebbezést - de eljő az idő - esküszöm - vagy a föld szétszakad - hogy megújított perét megéri Bánk!

MURAI: És országot mozdítva tanúz Tiborc!

KATONA: *(magában:)* Betiltva - hát így -

IGAZGATÓ: *(vállát érintve:)* Barátom -

KATONA: Királynégyilkolás! - És másutt?! - És Shakespeareben! - hány király hullt! - S a fölség nézte a színt - és nem tiltotta senki - - s nem ölt alattvaló királyt ezért! -

SZÍNÉSZEK: Úgy van!

CENZOR: *(meglepve:)* Hoty mondolsz?! Há!

KATONA: Ha a rang mindent magára veszen - - múlt históriák ábrázolt dolgait - akkor hol a tragédia - a színpad?! - - Úgy magyar - tedd le a tollat - -

SZÍNÉSZEK: Úgy van! Úgy van!

CENZOR: *(ádáz gúnnyal:)* Hát tedd le! - sag schon! - a matyar letesz a toll! - hát letesz és gész! Aggya isten! Hhe! - Ha csak ölni - mih? - meráni - mih?! - Ety Katona úr! Hm! - S még pofálsz?! *(öklét emelve:)* Terremt! Hoty a matyar letesz a toll! Hád letesz! Hallot!? Barancs, barancs - és gész!

KATONA: *(a cenzor felé lépve:)* Fegyverre kelne - erre maga az irgalom is!

KÁNTORNÉ: *(Katona kezét megfogva:)* Józsi! - *(Katona félreáll)*

JURÁTUSOK: *(tombolva:)* Parancs! A kutyának! Vissza vele, a tilalmat vissza! Azonnal vissza! Követeljük! *(botokkal a padlót ütik)*

CENZOR: *(üvöltve:)* Mih! Hoty? Dilalmat vissza?! Haáh! Mih? Skandál! *(fenyegetve:)* Szájad pefokni! Különpén nyef-nyef! *(torkára mutat)*

VIHARHÁZY: *(a cenzor felé lépve, fenyegetően:)* Az irgalmát! Ha!

JURÁTUSOK: Le vele! Vesszen a cenzor! Rajta fiúk! Le vele! Schwarzelb! Schwarzelb! *(a cenzor felé nyomulnak)*

IGAZGATÓ: *(a cenzor elé állva kétségbeesetten; többi színész is az igazgató körül:)* Csendesebben! Fiúk! Mindent elrontunk! Mi lesz itt?!

LENDVAY: *(a jurátusok elé állva:)* Barátaim! A helyzethez méltó nyugalmat! Egy nagy magyar művet akar elnémítani itt az önkény! Ne adjunk mi is okot! Bécsig megyünk vele! Tiltakozunk!

JURÁTUSOK: Tiltakozunk! Tiltakozunk!

CENZOR: *(bömbölve kitör:)* Hah! Mi?! Tiltakozunk? Haá! Skandál! Rebellio! Rebellio!

KAMILLA: *(a cenzorhoz lépve, lekapva a cilinderét, majd visszatéve a fejére, visít:)* Most már elég, cinegebogaram! Mára elég! Elég!

IGAZGATÓ: Az Istenért! Ne hergeljük még az oroszlánt! Kamilla!

KAMILLA: Nem oroszlán ez, hanem vén számár!

CENZOR: *(üvöltve:)* Mi? Hoty? Pestia! Ne nyulj enyim cilinderhoz! Pestia! Paponi fenefat! *(öklét rázva Kamilla felé:)* Maga te! Te fén számár! Te! te! fuj! fuj!

KAMILLA: *(visítva:)* Én vén számár! Én?! Én?! *(cenzor felé ugorva:)* A szemedet! - - Hát nincsenek e honban férfiak?

VIHARHÁZY: *(bömbölve a cenzor felé:)* Az irgalmát! Schwartzferd!

JURÁTUSOK: *(kiáltozva:)* Nem tűrjük, le vele! Nem tűrjük!

CENZOR: *(magánkíviul hadonászva:)* Nem dűrjük!? Mih?! - Nem dűrjük? Hhah! *(üvöltve:)* Kofic! Nyif-nyaf banda! Bagázs! Bagázs! Nem dűrjük? Mih?! Há! Goszosok! Te! Te! *(öklével fenyegeti őket)*

JURÁTUSOK: *(egymást túlkiabálva:)* Hallatlan! Elég volt! Le vele! elégtételt! Bitang! Hóhér! Tirannus! Tokos német! Elég volt!

VIHARHÁZY: *(teli torokból bömbölve:)* Elég volt! *(az üveggel hadonászik)*

THOLOGATHY: *(üvöltve:)* Elég - speciell! - *(az üveget a cenzor orra előtt lóbálva:)* Te! - Tokos kutya!

CENZOR: *(üvölt:)* Mih?! Erőszag! Erőszag!

I. JURÁTUS: *(a színészeket félretolva a cenzor elé ugrik:)* Elégtételt! Vissza a tilalmat! Vissza!

II. JURÁTUS: *(nyomában)* Elégtételt! Vissza! Vagy számolunk!

JURÁTUSOK: *(dobognak; botokkal a padlót ütik)* Elégtételt! Elégtételt!

CENZOR: Rebellio! Hah! Rebellio! *(az ablakhoz rohan s teletorokból kiüvölt:)* Policáj! Policáj!

VIHARHÁZY: *(utánafut, bömbölve:)* Policáj? Mi?! Fidonc! *(fejére üt, hogy a cilinder a nyakáig lecsúszik:)* Hát erre születtem én?

IGAZGATÓ: *(kezét tördelve, jobbra-balra fordul:)* Az istenért! Emberek! Nyugalmat! Mi lesz itt? Mindennek vége! Oh!

KÁNTORNÉ: *(kiáltva:)* Világ vége! Világ vége!
 LENDVAY: *(fékezni igyekezve üvölt:)* Hó! Hó! Hó!
 SZÍNÉSZEK: Nyugalom, nyugalom! Fiúk!
 CENZOR: *(fejéből a cilindert rángatva, üvölt kifelé:)* Segítsék! Hilfe! Hilfe! Tyilkosok! Tyilkosok! Segítsék! *(rendőrök berohan- nak)*

20. jelenet

előbbie, rendőrök

I. RENDŐR: Hé! Was ist? Sakrament!
 CENZOR: *(Viharházy felé:)* Odd fan! Tyilkos pitang! Hha! Fidonc úr! Odd ni!
 II. RENDŐR: Fidonc úr! Felünk pejön! Desék. *(megfogja)*
 III. RENDŐR: Rexum. Endolj! Mars!
 VIHARHÁZY: *(bömbölve:)* Föl, hazám!
 THOLOGATHY: Emberhalál lesz itt ma, speciell! *(az üveggel dühösen hado- nász)*
 SZAKÁLLAS DIÁK: *(rettentőt üt a padlóra)* Bástyákra, magyar!
 II. JURÁTUS: Rajta bendegúzok!
 I. JURÁTUS: Megvédjük a szó hőseit!
 IGAZGATÓ, KÁNTORNÉ, LENDVAY: *(kiáltozva ide-oda futkos)* Biztos urak! - Egy szóra! - Fiúk! - Barátaim!
 KAMILLA: *(visítva:)* Ki velük! Ki velük!
 RENDŐRÖK: *(kiáltozva:)* Fokt mek! Kapd mek! Tyere Fidonc úr! He! Vissza! gyiák, mert ütög!
 JURÁTUSOK: Le velük! Üssétek! Vágjátok! Nyúzzátok! Messétek! Gyúrjátok! Szabjátok!

21. jelenet

előbbie, Bárány Boldizsár

BÁRÁNY: *(belépve, torka szakadtából:)* Hohó! Mi van itt! Emberek! Emberek! Hohohó!
 KATONA: Bárány! Szép! Mi?
 CENZOR: *(ordítva Katonáék felé:)* Tolfajok! Zsiványok! Mek-emleketitek!

KAMILLA: *(fúria-módon a cenzorhoz lép:)* Most aztán elég! Hát én vagyok a vén? Én?! Te farsangi póznadísz, te! Te barázda-billegető!

CENZOR: *(üvöltve:)* Fenevat! Pestia! Papiloni fenevat! Nem csavarjat enyim orrod! Aáh! Policáj! Policáj!

I. RENDŐR: Ruhe! Empereg! Vaty lövög!

II. RENDŐR: *(Viharházyhoz:)* Tyerüng, Fidonc úr. Tyerüng.

III. RENDŐR: Fidonc úr! Letyen szifes, jó?

JURÁTUSOK: Ki velük! Rajta, Bendegúzok! Ki velük! *(rendőröket kiverik; az egész társaság utánuk tódul)*

22. jelenet

Katona, Bárány, színészek, igazgató

LENDVAY: Utánuk! Menteni, amit lehet! *(Muraival és Kántornéval el)*

23. jelenet

Katona, Bárány, Kamilla és igazgató

BÁRÁNY: Szentséges atyaúristen! Minden szentek!

IGAZGATÓ: *(keserűen legyint)* Dániel és a Szentháromság! Ah!

BÁRÁNY: Mi volt ez itt, emberek!? *(Katonához, aki eddig magába révülten állt oldalt:)* Józi! Mi?!

KATONA: *(legyintve:)* Eh! - *(menni akar)*

BÁRÁNY: *(megfogja)* Mi? Ember!

KATONA: *(keserű gúnnnyal:)* Jellemfejlesztés, erő, tragikai összecsapás!

BÁRÁNY: A Bánk -

KAMILLA: *(élesen:)* Előversengés!

IGAZGATÓ: *(keserűen:)* Egy kis összemenéssel - a nemzeti génusz - és a cenzúra között.

BÁRÁNY: Nem értem -

IGAZGATÓ: Betiltotta a cenzor.

BÁRÁNY: Ah! Mi?

IGAZGATÓ: *(Katonához:)* S ha a két maskara *(Kamilla felé keserűen:)* s a hős társaság úgy a tálba nem pök - talán még - - megígérték, hogy majd revízió alá veszik - de így! - *(legyint)*

BÁRÁNY: Betiltotta!

IGAZGATÓ: Veszélyes példa és izgatás! Aztán a Bánk nagysága homályba vonja az uralkodó házat.

KAMILLA: Pedig milyen fényes - hm, - mint a Salamon fejbúbja! - *(Katonához, hirtelen felpattanva:)* És maga! Maga! Miket össze nem ír! Az úr is egy író! Az a Kisfaludy! - Bezzeg az tudja!

KATONA: *(meglepve, bús iróniával:)* Úgy! - az előbb mintha az ellenkezőt mondta volna. - No - se baj -

KAMILLA: Az előbb! - De most már látja - nem? Tönkretette a szerepemet! Pedig milyen nagy voltam - oh!

IGAZGATÓ: *(meglepve:)* Ej -

BÁRÁNY: *(meglepve:)* Asszonyom!

KAMILLA: *(kiáltva:)* Nem vagyok asszony! -

BÁRÁNY: *(jámboran:)* Pedig azt gondoltam - hm.

KAMILLA: *(sziszegve:)* Azt gondolta! - mit gondolt? *(Katonára mutatva:)* Erről is miket gondolt - he! *(Katonához:)* Vegye tudomásul, hogy engem az úr kisemmizett, rászedett, becsapott!

IGAZGATÓ: Ej! No!

KATONA: *(szelíd keserűséggel:)* Úgy, úgy. És mindenkit - mindenkit -

KAMILLA: *(sértőbb jelzést nem találva:)* Egy hites ügyvéd! - Mit tudja, mi az! - s egy ilyen - direktor - amikor egy színésznő a nevéért küzd - a karrierjéért! *(pátosszal:)* Fennkeölt Kamilla! Gertrudis! Oh!

IGAZGATÓ: *(meglepve:)* Gertrudis? - Úgy gondolom - Melinda?

KAMILLA: *(nem zavarva, fenséges pózban:)* Ott állok vala büszkén - egy fenség! - egy jelenés! - a szívemet a tör szúrja át - s én - fennkölt mozdulattal nyújtom ki a kezem, így - *(mutatja)* - miközben elesem - oh!

BÁRÁNY: *(elképedve:)* Ah!

KAMILLA: *(magasztosan:)* Be szépen haltam volna - alattam a trón - s én fennkölt mozdulattal nyújtom ki a kezem - így - miközben elesem *(igazgatóhoz tántorodva:)* - fogjon meg, no - nem látja?! - egy Gertrudis! - egy királyné! - *(sziszegve, az igazgató felé:)* Mert azt hiszi maga, hogy annak az undok Kántornénak hagyom én azt a szerepet?!

IGAZGATÓ: *(kelletlenül Kamillát fogva:)* Ah! - hm -

KAMILLA: *(ádázul:)* Az én szerepemet! - Hogy álltam volna ott! - büszkén - királyian! - Miközben szívemet a tör - s én a kezemmel - így -

IGAZGATÓ: *(gyámoltalan nyugtatással:)* No - majd -

BÁRÁNY: *(döbbenet:)* Minden istenek!

KAMILLA: *(kétségbeesetten:)* Egy fenség! Egy Kamilla! - Boldogan - szívemet a tör - miközben elesem - *(igazgató felé sziszegve:)* fogjon hát! Mondd, hogy elesem! - Édes halál! - s most élni - gyalázatban - ha nincs szerep - *(elhaló hangon:)* Vigyen - kísérjen el - *(rémült sikollyal:)* Jaj! Menten meghalok! oooh!

IGAZGATÓ: *(kelletlenül, zavartan:)* No - ég velük - túl nyugton is ültem itt - mi lesz velünk?! Ah! *(Kamillát támogatva el)*

24. jelenet

Bárány és Katona

BÁRÁNY: Bolondokháza! Tiszta bolondokháza! *(Kamilla után intve)* és ez a babiloni fenevad - Hüh!

KATONA: *(őszinte kitöréssel:)* Igaza van! Szegény!...

BÁRÁNY: *(dühösen legyint)* Ugyan!

KATONA: Színésznő! - szerepet remélt - belém kapaszkodott. Nevetsz - mi? *(ádáz öngúnnnyal:)* Hogy valaki tölem - Katona Józseftől vár csodát - magasbavivő indítást! Hha!

BÁRÁNY: No!

KATONA: A markában a siker szegénynek, - a remény - s egyszerre: nincs! - - Én voltam színész, barátom - nagyobb dolog az ilyes, mint egy csalódott szerelem.

BÁRÁNY: *(nem meggyőzve, legyint:)* Ördög! -

KATONA: Hát ne csodáld barátom, ha most...

BÁRÁNY: Ah, ah! Mi közöm - *(ádázul:)* De tán a szívedbe vevéd bizony?! Lám, lám, a múltkoriban is, ott a kancellárián - láttam valamit -

KATONA: *(keserű őszinteséggel:)* No, s ha úgy volna?! Nem gondolod, hogy hasonlítunk? Két ilyen árva veréb! - Reménytelen és kapaszkodó! - mi?

BÁRÁNY: Hogy nem gondolom? Eh!

KATONA: De úgy kell - úgy. Hát fizessen, aki bolond! - Mit akar tőlem, ugye? *(keserű öngúnnnyal:)* Éntőlem! - És mit akarok én - mit? - De kár a szóért - már túl vagyok - hagyjuk is. No, gyerünk. *(indul)*

BÁRÁNY: *(nem mozdul)* Pokoli! Hm! Hm. Azért - egy ilyen darab!

KATONA: *(Bárányhoz lépve vállára üt, keserűen:)* Nyugodj meg, barátom.

BÁRÁNY: Úgy örülök, hogy még te nyugtatsz. *(lendülettel:)* De a drámának - az irodalomnak!

KATONA: *(indulattal:)* A drámának - az irodalomnak?

BÁRÁNY: Azt mondtam.

KATONA: *(ingerülten:)* Nos?

BÁRÁNY: *(meglepő nyugodt biztonsággal:)* Hogy nem mindegy! - Hogy ez nem maradhat - és én, Bárány Boldizsár mondom, *(Katona kezét keményen megfogva különös biztonsággal:)* nem is marad ennyiben!

KATONA: *(keserűen kitörve:)* Nem ugye? Mi? - Hát mozgasd ki a csillagokat! - Az ércpilléres magyar éjt! - A mozdíthatatlant! - S ha vérpadot vállalsz, mint annyian! - Eliktat a rög - s még böcs-mérelni fog a félrevezetett tömeg, hálaképp - s a fejetörötten nevet az isten - s ennyi az egész.

BÁRÁNY: No -

KATONA: *(lázasan:)* Szabadság gúnyja! - Életnek árnyéka! Franciscus és Sándor! A Szent Szövetség! - A visszajövő béke! Rend! Az egy ember helyett - csaták férfiai - egy Napoleon legálább! - Száz kicsi tirann! - Ezer! - Amennyi állam, megannyi rács! Az oroszlán helyett a puhán fojtó kígyó! - Nyál! - Szent jelszavú hurok! - Metternich és Castlereagh! *(kiáltva:)* Börtön a világ! Ha ez még vigasz, magyar! Föld legvertebbje, te! - Legforróbb tépő kín - s a szájba fül a sóhaj is! - itt - költőnek lenni! - Ember! Mindegy, hogy hagyod, vagy nem hagyod!

BÁRÁNY: *(megindulva:)* Ah! Ah! Hát - hm.

KATONA: De elég! Nos - *(indul)*

BÁRÁNY: *(visszatartva:)* Ejh! - no -

KATONA: *(nem moccanva:)* Pokol! *(keményen:)* Hát mégse! Nem! Nem!

KATONA: *(vadul felpattanva:)* Nem?! Ördög! - Tán bizony úgy gondod - úgy *(lázasan:)* Hát hagyjuk a harcot mi is - hagyjuk a harcot! - Adjuk meg magunkat - igen. - Vár Kecskemét! A por - a csönd, a nyugalom - *(ádáz öngyűlölő keserűséggel:)* A magyar zsenihalál! - Eggyel több - s egy csillag sem ég a nagy temetőn -

BÁRÁNY: *(nem moccanva:)* Pokol! *(keményen:)* Azt már nem!

KATONA: *(vadul felpattanva:)* Nem?! Ördög! - Tán bizony úgy gondolod - hogy mindezek után mindennel dacolón és vakon - s mintha nem történt volna semmi itt - tovább nyújtom a nyakam? *(kiáltva:)* A sikerért! Mi?! - Vagy ha a hiúság ennyire nem feszít, azt nézem, hogy nemzetem dolga - s ami álcímmel födi még dühét a nem nyugvó ambíció - az eszme, nyelv legyen, amiért mindent megteszünk - az isten, ördög, vagy magunk ellenére is?!

BÁRÁNY: *(konokul:)* Éppen úgy gondolom!

KATONA: *(egyre növe indulattal:)* Fölvenni a harcot az értetlenséggel, elnyomóval - ugye? - erőltetni művünket, mint kelletlen medicinát a betegre - így akarod mondani - nem? s ha félre-rúg a népkegy - a hatalom - ország - a nap: újból és újból kezdeni, mi? Szívós ágens gyanánt - aki, ha kirepült az ajtón, visszalép az ablakon?!

BÁRÁNY: *(lendülettel:)* A műért, barátom!

KATONA: *(keserű pátosszal:)* A műért! Ha! A műért! Éjjelünk ne legyen éj - nappalunk a róla való révület - ugye? - s ha vérünket kiszopja s velünk reámeleg is és hiába minden - mert még többet vár a kísértet - csak tovább! Rajta! - nem? - Az élők közt mint eleven árnyék tengve, - mert csak a lelkedet ivó vámpír, amiben élsz, - mi? - S ha mindeneket mozgatsz is érte - és nem hódoltat, nem kell, a kínáló torkod s karjaid közt elfogadatlan hurcolod: csak higgy benne még! - úgy? - Életet, embert megtagadva, csak fuss, csak kínáld azért - bukfenceken és rúgásokon át. - Egy téged kiválasztott vad isten - vagy nagyranéző örült viszketeg - enteremtmenyed, koholt eszméd, lázképed mártírja, bolondja légy?!

BÁRÁNY: *(meglepve:)* Ah! Ah! Hát -

KATONA: S ha a balkörülmény buktat - hidd, hogy egy szerencsésebb győzni visz - ha a balvélemény - hidd, hogy meglát majd a jobb - ugye? - s ha csökkenő önhited emészt, csak higgy önmagad ellen kiáltva - mi? - Hidd, hogy ez csaló csüggedés - rossz pillanat lidérce csak -

BÁRÁNY: Hát úgy, barátom!

KATONA: *(növe lendületben:)* Oroszlánszívvvel állani - mint vad perceink sugalma, visszautasítás, száz kudarc után, emberségünkhöz méltó - ugye? - És amit mindennek utána is tennie kell, hogy belsők - gonosz ütöttségében - önmaga tudatát s mindenén túlnéző fölényét megőrizze - mi?

BÁRÁNY: *(várakozva; türelmetlenül:)* Nos?

KATONA: Hát íme! *(széttépi a kéziratot s ledobja)*

BÁRÁNY: *(nyugodt iróniával:)* Szép - szép. Talán jól érvényesülne „A megcsalt leányzó keserve” titulussal a színpadon. - De ez, így -

KATONA: Befejeztem! Érted? Nincs tovább. Eh! *(belerúg a papírosokba)*

BÁRÁNY: *(ádázul:)* Úgy. Hm.

KATONA: *(kitörve:)* Egy szót se róla! Ne kábíts többé! *(öklét felemelve:)* Elég, ha mondom! Elég!

BÁRÁNY: *(hideg indulattal:)* Elég! Mi? Oh! - No, jól festene a világ és a literatura, ha minden író megtette volna a szívességet, hogy összetépje művét, amely történetesen nem tetszett a butaságnak, vagy a hatalomnak! - És egy cenzor miatt! - Hha! *(dühösen:)* Hát megmondom! - Az eféle jobb is ha elnémul, mert műve csak véletlen, vagy szép tévedés lehet - s nem méltó rá az ilyen -

KATONA: *(felhorkanva:)* Egy cenzor miatt! - Ördög! - Hát mit csinálj?! - Írd a műveket rakásra - hogy eltedd a füstre?! - Mi?! - Aszald meg a villámot! Rakd a fiókba a mennydörgést! - *(üvöltve:)* „Majd egyszer!” - mondván - aki istene van! De nekem a mának van mondanivalóm! A Mának! *(Bárányt rázza)* Érted? - Ennek a бүдös, hazug, cifra, múlt dicsőségünkbe fulladó, de rabszolganyögésünket elhallgató állirodalomnak! - Ennek a - - hallottad Kisfaludyt! - görögtűz, szólam, széphistória! - Én drámát akartam mutatni! - Magyar drámát! És a szenvedést! - A bilincses jajt! - Az elnyomottak szívét! - Ott van ni! *(a kéziratra mutatva:)* Nem szabad! Nem kell!

BÁRÁNY: *(türelmetlenül:)* Ejh!

KATONA: Ha lelked kiadod belé - agyadat szétszaggatod - véredet öntöd ki sikoltó mondatokba! - Ha felfeszítettet magad - és utolsó perceid hörgésével üvöltöd is a fülekbe - nem kell!

BÁRÁNY: Eh! Hallod!

KATONA: *(lázasan:)* Nem kell! Érted? Nem kell!

BÁRÁNY: *(indulattal; túlkiáltva:)* Jó, jó - de most már -

KATONA: Aztán meg - ember! - *(keserű józansággal:)* Asszonyért nem futok, ha elvetett - hát azután se iparkodj, - ha férfi vagy, - ami neked tán ma is adatott - - ennél már több vagyok én - Katona József, semhogy nyakamat nyújtsam - a nekem lehetetlen után!

BÁRÁNY: *(meglepve:)* Mi? - hogy?

KATONA: *(Bárányhoz lépve:)* Mikor talán e sok kudarc nem is ok nélkül való! - *(lázasan:)* Mert tán valóban nem is jó, amit csinálok!

BÁRÁNY: *(kiáltva:)* A fergeteges nyila! - Hát mit gondolsz, mért vesződtem itt veled! Mi? *(méltósággal:)* Én - rendesi Bárány Boldizsár - ha valamit megmondtam, azt megmondtam! Érted?! *(megrázza Katonát)* Szerencsétlen! Te! Magyar nyelven nem írtak ilyet! A világon is keveset!

KATONA: *(kitörve:)* A mennydörgős mennykőbe! Ha százszor megmondtad! S ha nem te, rendesi Bárány - hanem a mennybéli Szentháromság mondta! Akkor is! - Itt a példa, ni! *(fölvész egy csomó kéziratot s odavágja)* Hogy a -!

BÁRÁNY: *(magánkíül:)* Hah! Csak azt érteném - hogy írhatott ilyet - egy ilyen - *(megsemmisítően végignézi)* Hol van éntőlem észben! - és mégis - ah! *(kezeit égre emelve:)* Isten! Isten!

KATONA: *(belerúgva a kéziratba:)* Hát tessék! Átadom neked! - Akin kívül a kutya se méltányolja.

BÁRÁNY: Úgy! *(gúnyos hangsúllyal:)* Nem méltányolja - mi? Nem méltányolja! *(ordítva:)* Mert rajtam kívül még nem olvasta senkisem!

KATONA: *(megütődve:)* Micsoda? - Eh!

BÁRÁNY: Kolozsvárt nem olvashatták - ember! - hisz meg sem említették. - Márpedig hogy képzelheted azért máskülönben. - Az iménti ipse pedig, aki mint veszedelmest kipécézte - a tökfey - még magyarul sem tud!

KATONA: *(bizonytalanul:)* Oh! - Hát? - Hm.

BÁRÁNY: *(megfogva Katona vállát keményen:)* Nos - idefigyelj! - végre - hogy ne csépeljük tovább a szót - *(roppant hangsúllyal:)* Ha ezt a művet, most - hozzá az én Rostám után kicsinosítva még, - az ország értői kapnák kezükbe! - A betű legfőbbjei! - Az értő elmék, fülek, nyitott szívek?! *(diadallal:)* Mit gondolsz? - Mi?!

KATONA: *(roppant meglepve:)* Hogy mondod? - Ugyan!

BÁRÁNY: A cenzúra csak a színpadról tiltotta le - mint tudom - méltatlanságok után - *(perdöntően:)* egy egész ország plénuma látna! Egy egész literatura tapsa szolgáltatna elégtételt!

KATONA: *(meglepve:)* Hogy?! - Hát igen -

BÁRÁNY: *(ünnepélyesen:)* Nos - a pályabírák s a bárgyú cenzorok ellenében - e gaz és buta -

KATONA: Eh - micsoda? - Hogy?

BÁRÁNY: *(lendülettel, Katona karját megragadva:)* Ha megjelenne könyvben! -

KATONA: Könyvben!

BÁRÁNY: Úgy - ember! Ezer exemplárból zengene szét e honban! - Hah! - Még a holt is kiáltaná a visszhangot!

KATONA: *(pillanatig fellobbanva és lehülve:)* Hogy?! - Micsoda? - eh! Most meg - *(vergődő indulattal:)* Nem! Nem! Mondom, hogy elég! Elég! Hallod!? Lélegzeni akarok! Szabadulni! Élni! Mint a többiek! - Megnyugodni! Nem lelkemre hívni ismét a kimérát! - A reményt! - S csalódni megint! - Semmi-voltom érezni megint! - Új visszautasítást! - Míg így - ember! - - Élni, mint annyi más - *(vadul:)* Nem! Nem! Hallod!? - Csinálja, aki tudja! - Én nem játszom többé! - Nem!

BÁRÁNY: *(ádázul:)* Úgy! Nem. Nem játszol! Mi?! S nem futsz - mint mondád imént - a lehetetlen után! Aki téged visszavet! - Gyönyörű! Az igazságot eltemetve, nyugodni - mint aki eleven kígyóval a bensőjében szunnyadni vél! Ha! *(gúnyos hangsúllyal:)* És ami a büszkeséget, férfiasságot illeti - szép a megfutás *(hangsúllyal:)* - - de a legfőbb szajha ám - a szerencse is - megadva hull tán a már legyőzni vélt előtt - aki - a szipogó, hős visszavonulás helyett, a csalón, - az érzésén is úr erő jeleként - még egyet rázni tud!

KATONA: *(zavartan:)* Oh! - oh! *(legyint)* Szóbeszéd! - Mit! -

BÁRÁNY: Éveket rászánni egy műre - hadra hívni ki a sorsot - a bajt - az ismeretlent - - s most, hogy a világ szemét végre rányithatod - sajnálsz a még ráfordítandó pillanatot!

KATONA: *(meglepve:)* Pillanatot! Micsoda?

BÁRÁNY: *(írást vesz elő:)* Míg aláírod ezt!

KATONA: Mit? Hogy?

BÁRÁNY: *(ujjal mutatva:)* Itt! - kontraktus - Trattnerrel!

KATONA: *(bámulva:)* Mi? Ah!

BÁRÁNY: A Bánk Bánra! *(diadallal:)* Nos?

KATONA: *(tanácstalanul, rendkívül meglepve:)* Ördög! Micsoda?

BÁRÁNY: Pénzt ugyan nem kapsz nagyon, de *(széles gesztussal:)* a műved a világ előtt!

KATONA: *(végletek között:)* Úgy - hát - *(felpattanva:)* Nem! Ember! Hallod?! Mégsem! Nem! Nem!

BÁRÁNY: *(rendíthetetlenül folytatva:)* Előadás ide - előadás oda - én, rendesi Bárány, már előre nyélbeütöttem - ímé! Amit megmondtam, megmondtam! Mi? *(megrázza)* Hogy nem maradhat - hogy nem marad ennyiben!

KATONA: *(erősen habozva:)* Hm. Hát - óh! -

BÁRÁNY: S a cenzúra! Ha! Bécs is rádörög! Úgy ám! Ha a hon színe-java *(mennydörögve:)* - s a külvilág *(öklét emelve:)* számonkéri e gyalázatot! -

KATONA: *(felélénkülve:)* Hogy - számonkéri - mi?!

BÁRÁNY: *(Katonát rázva:)* A tört igazat! Hallod! Ember! - A bezárt magyar kint! Az elfojtott jogokat!

KATONA: *(hirtelen vad elszánással:)* Mi? Hogy? - Hát - igen! Igen! *(lázasan:)* Legyen hát! Ahogy mondod! - Nos! *(aláírja:)* Legyen!

BÁRÁNY: *(keményen:)* Így ni - -

KATONA: *(kiáltva:)* Igen! - Hát számonkérlek! Számonkérlek! -

BÁRÁNY: *(elégtétellel:)* Úgy! Úgy!

KATONA: *(öklét rázva:)* A cimborák! - Gaz literátorok! - Beamterek! hát lássák - igen - mit ölnek ezek itt! - Hallja e hon! - És ha siket - tovább is siket - hát a világ - ahogy az ablakon kisikolt!

BÁRÁNY: *(sötét diadallal:)* Úgy! Úgy!

KATONA: *(egyre növekvő lendülettel:)* Hadd tudják hát - mi ez itt! *(A szét-tépett kéziratot rúgva:)* A letaposott sóhaj! - A porba folyó láng! - A bilincsbe vert sikoly! - Ha! - Hát hallja e hon! - Lássák! Forgassák! Hajh! *(ökölbe szorított kézzel vadul körülnéz)*

BÁRÁNY: *(ádázul:)* Lássák - forgassák!

KATONA: *(vad szenvedéllyel:)* Hát nem adom meg magam! Aki istene van! nem adom! nem! Nem!

BÁRÁNY: Úgy van! Nos hát -

KATONA: *(ökölrázva, vad lendülettel:)* Krisztustól Katonáig minden meggyilkolt szó helyett - tiprott igaz szívek vércseppjei fölött - hát süvölts, Nagyúr! - Süvölts! Bánkódni hívást a nagy múltakon! - s figyelmet a nyomottak baján - rúgott érdemen - - az eszmélő századokon keresztül - amíg - esküszöm! - ropant mementóként hallják itt az igazsághordó Bánk szavát!

BÁRÁNY: *(lelkesen:)* Úgy! Úgy! Barátom!

KATONA: *(vad, látnoki lázban:)* Egy pályázati bíró egy szavában nem nyert helyet - hát majd nyerni fog - érzem! - tudom! - Ha az ébredt nép orkánja fölött, mint égzengető jelszó riad! - - s egy semmi színpadon nem nyert teret - de nem fogják be a nyelvét, tudom! - ha ezer asztalon ott rikolt: véd a jussod, tiprott magyar! - Ne hagyd, hogy életed - javad - föllengő szárnyaid nagy-faló és semmirevaló honi kény - és durva idegen kéz fojtsa meg!

BÁRÁNY: *(kezét megfogva:)* Úgy van! Úgy van!

KATONA: Hát ítéljen a szellem! Az ország!

BÁRÁNY: Az ország!

(Függöny)

III. FELVONÁS

Zöld Kutya vendéglő

1. jelenet

Fleissig korcsmáros és Vendég

- FLEISSIG: *(számlát lobogtatva:)* Én nem pánok, disztelt úr, lenni miniszter, lenni deputat - nekemnek mindety. Csak vizetni, vizetni, also.
- VENDÉG: Látja maka aszt a lámba otafönn - hő?! Ki nem szétyelli ilyen ronta matyar peszéd! hő! - Ota tesztek maga a lámba dedejére, ha pántya enyim izlés - hő! - kinek kasztaja nyelvcsinosító Szemere úr - s von Haus aus se pirni pocsék peszéd - hő! - Tuttya maka ki fagyok én? - hő! - Petry Tamás von Lőcsház und Nagyköcsög - hő! -
- FLEISSIG: Mit pánok én Herr Lőcsház úr von Nagyföcsög, nekemnek mindety, disztelt úr - csak vizetni, vizetni, also!
- VENDÉG: Petry Tamás, von Lőcsház und Nagyköcsög! - maga közönséges borkafaró - a nyelvcsinosító Szemere úr mellett szekretár - hő! - Aszonkifül lofag - lofag! - érted - maga - hő! *(mellét veri)*
- FLEISSIG: Lofag, nem lofag - disztelt úr - nekemnek mindegy - *(számlát lobogtatva:)* Hans Fleissig lenni pides svób, nichts Lőcsház von Nagyröcsög - de nekednek lenni éppoly matyar peszéd - és maka nem dudsz sem matyar, sem deusch, disztelt úr - de mit pánok én - csak vizetni, vizetni, also! *(a számlát eléberakja)*
- VENDÉG: Gikérek makamnak, hoty enyim matyar peszéd - hő! - és enketet exequálni, molesztálni, proponálni, quantifikálni, definiálni - ety Fleissig! - hő! - Hát it fele! *(felkapja a számlát és zsebredugja)* Asz én uri pecsüetem - hő!

2. jelenet

előbbie, Bárány, Katona

- FLEISSIG: *(újabb számlát ír)* Fotyasztás also, - *(a belépők felé:)* - azonnal urak, azonnal! *(ír)* Ety dunsztos üfeg, mit a disztelt ur pefágott a dükörbe, also. Ety dükör, mit disztelt ur a dunsztos üfeggel befágott also - húsz bohár, diz szé, három asztal á fotyasztás a nyelfcsinosító urak lekujabb üléséről also - s mék onnand - ötven kupa bor - és ma rekkeli fotyasztása három kupa a disztelt urnak. - *(Katonáék felé:)* Aszonnal, urak, aszonnal! - *(vendég felé:)* also.

VENDÉG: Hát ite fele - *(elkapja a számlát, zsebreteszi)* hő!

FLEISSIG: *(mérgesen:)* Ite fele! Ite fele! - s a pénz? *(Katonáék felé:)* Aszonnal urak, aszonnal! *(vendég felé:)* Also!

VENDÉG: *(magából kikelve:)* Szétyen, tyalázat! hő! - Maka bocsék borkafaró! Maka pugris ember - hő! Ki nem dudja más, mint vizetni, vizetni, also! Mikor mekmondtam, hogy úri pecsület - érted - hő! - Majt maka meklát - *(öklét rázva:)* Maka Fleissig! hő! - Ha ma délelőtt ite jön a nyelvcsinosító ülés és a Szemera - hő!

FLEISSIG: *(megenyhülve:)* Itejön - uty! - Itejön! *(Katonáék felé:)* Aszonnal, urak, aszonnal! *(Vendég felé:)* Also! - Hát maka mér nem mondtad, disztelt lofag von Föcsög, hoty ma hülés - író urak itejön - also! - Ha az emper peszélhet a fő, nem peszél a lép! - also. No, atya ite a számla és gész - maka fog vizetni csak három kupa bor rekkeli. *(Katonáék felé:)* Aszonnal urak, aszonnal! *(Vendég felé:)* Also.

VENDÉG: Jo, jo, maka pocség borkafaró! Slisszold pele csak enyim por is nyelfcsinosító számla - hő! - És mék etyet - *(húzza magával a vendéglőst)* na, tyere - majd fizeti a Szemera - naty putyláris - hő!

FLEISSIG: Szemera vizet - akkor jó mekfan - ha asz emper peszélhet a fő, nem peszél a lép. *(Katonáék felé:)* Két nyelvcsinosító - ikenis - aszonnal urak, aszonnal! - No, tyere Lőcsház von Föcsök, tyere, also. *(ketten el)*

3. jelenet

Bárány és Katona

BÁRÁNY: *(utánuknézve:)* Az angyalát! - Mi? -

KATONA: *(feláll, döbbenve:)* Ho! - Herr! - - S az atyafi még két ilyen izé *(az előbbi vendég után mutatva:)* nyelvcsinosítót liferál ide nekünk? - Hallod?!

BÁRÁNY: No, no! - Nyugodj meg. Az efféle ital csak - specialitás! - Aki ide belép, kéri vagy nem kéri, prezentálják irgalmatlanul. Azt isszák ugyanis itt a szépreményű ifiurak. -

KATONA: *(leül)* Hm... *(ádázul:)* Ezek hát eszerint azok a - *(hangsúllyal:)* nyelvcsinosítók - mi?!

BÁRÁNY: No - csak az egyik, mint hallád - a derék - haha! - - Ami az öreg Fleissigot illeti, hát ő meg viszont afféle borcsinosító. Kedvelik szüretjét nagyon az ifjak, mivelhogy, mint mondják módfelett akkurátus ital. Azt hiszem ugyanis, kátrányból, meg főtt nadragulyából csinálja.

KATONA: Há! Hát körülbelül úgy tesz, mint akik isszák - *(ádázul:)* a nyelvcsinosító urak -

BÁRÁNY: No, no - azért - egy kalap alá venni mind -

KATONA: *(ingerülten, elhárítóan:)* Jó, jó, tudom, tudom! Kell a szó! Gyarapodunk! Ha! Ám akkor is! Nem kátrányból szűrni! - A levegőből! - És idegenből! - Ötlemből lötytyinteni - mint ez itt a hamis csigert - eh! - mintha más gondom se volna! - - *(fejcsóválva:)* No - de azért - ezek a - nyelvcsinosítók, akik idejárnak! - Arról az ékesbeszédűről ítélve, aki az imént - hm!

BÁRÁNY: Bah! - Hisz hallád, csak afféle hátramosztító a lelkem. Szekretár! Ha! Aztán meg - nyelvcsinosító társaság - van vagy húsz! - ma módi! - s csak a név az többnyire! - - sikk, mint a gomblyukban valami - - de jó jel ez is - magyar voltunk, nyelvünk divatja - hogy e címmel illegnek itt ez aranyírfak - zszurnaliszták - minden lében kanál - a közönséget jelentő szemfűl - ífjurak -

KATONA: Módi - mi? - lám, lám! - S nekem az effélékhez semmi közöm. Ah! Mégiscsak időn - világon kívüli, furcsa unikum lehetek. Haj, haj!

BÁRÁNY: Ami azt illeti éppen - nem ártana - bizony -

KATONA: Hm, hm! - És mint hallám - a tudós Szemere - itt -

BÁRÁNY: Ah! Kedveli az ífjakat - még kontóikat is egyengeti - mint hallád - Itt van ő - és mindenütt, ahol literatura tárgyalatik, vagy egyéb. Lovak - politika - *(hangsúllyal:)* - könyvek -

KATONA: Könyvek!

BÁRÁNY: *(bizonytalanul:)* Mondd csak - nem hallani még? -

KATONA: Mit?

BÁRÁNY: Semmit? -

KATONA: *(idegesen:)* Már hogy -

BÁRÁNY: *(óvatosan:)* Éppen elég ideje -

KATONA: *(elhárítóan:)* Barátom! Ne -

BÁRÁNY: *(bízottan:)* No - még - azért -

KATONA: *(Bárány kezét megragadva, határozottan:)* Nézd - hagyjuk - jó? - Ne bábáskodjunk ekörül - nagyobb dolgok vannak. Forr a világ! A népek! - Egy könyv?! - - Hát kiment és kész. *(ingerülten legyint)*

BÁRÁNY: Mégis - a kritika - valami -

KATONA: *(keserűen nevet:)* Kritika - mi? - Beszéljünk másról. Mondom! Van elég. *(fojtott indulattal:)* Ne hozzuk elő! - Jobb! Azt hittem, túl vagy rajta - velem együtt. Az ördög!

BÁRÁNY: *(konokul:)* De mégis - semmi? semmi?

KATONA: Egyetlen betű sem! *(felugrik, fenyegetően:)* Érted? És most már elég!

BÁRÁNY: Jó, jó! De megkapták-e a fontosak - a jelek?

KATONA: *(ádázul:)* Hogy megkapták-e? A fontosak, a jelek! Hát nem látod? Nem hallod? - Hogy is mondád? „Még a holt is kiáltja a visszhangot!” Haha! Katona úr! Hejh!

FLEISSIG: *(hangja belülről:)* Aszonnal urak, aszonnal! Friss csapolás - also -

KATONA: *(forrva:)* Hallod? Ha visszafelé tehetne az ember valamit legalább! Hah!

BÁRÁNY: *(meglepve:)* Hogy?

KATONA: *(szenvetélyesen morfondírozva:)* Pályázott ökelme - Katona úr - és megbukott - istentelen, szörny-fenemód! Még csak meg sem említék a nevét! Jó! - Aztán a közönséghez apellált a derék -: nos, újfent megbukott! A cenzúra tudtára adá, hogy nem óhajtják hallani az urat. Jó! - Most aztán ökelme, tovább is az Istent kísértve, könyvben rugaszkodék neki, mondván, hogy ítéljen a szellem, az ország. Nos? *(öklét rázva:)* - Ha visszafelé tehetne az ember valamit, most legalább! Oh!

BÁRÁNY: No - mi? -

KATONA: *(vadul:)* Megfogni azt a Katonát, az okulni nem akarót - a bolondot! - Abban a múlt minutumban, amikor próbált megint! - Amiközben, mint egy rossz histrio - szájtépő siheder - a sikerről üvöltözött - elégtételről! - zenebonáról! - Hohó! - s nyakonönteni egy vödör ilyen - nyelvcsinosítóval! *(fejét üti)* Barom!

BÁRÁNY: *(békítően:)* Nono! - Hát egy kicsit azért bizony neked is -

KATONA: Nekem is - mi? -

BÁRÁNY: Mozogni kéne -

KATONA: *(indulatosan:)* Mozogni? Mi? Mozgok én! Naponta járok eleget.

BÁRÁNY: Nem tartozol sehová - nem ismersz senkit! - - Márpedig az kell - a kapcsolat - ilyenkor! - - Hisz írhat sz akármit - csak egymást emelik - s aki kívül van - *(keserűen legyint)* - ejh!

KATONA: *(felpattanva:)* Hát falkába bújni! Mi? A kölcsönös nép-ámításért! Mi? Dícsérni, hogy dícsértess! Számítva cirógatni azt, akit le se pökök! Mi? Zsurnálok előtermeiben lesni egy senkit, a vállonütő kegyeszavakért! - A dögvész! Vagy jó egy mű, vagy nem jó! - - Eh! Hagyjuk...

BÁRÁNY: *(felindultan:)* Mármint, hogy jó-e, vagy nem jó? Ember! Egy ilyen mű! Barátom! - Jellemfejlesztés! Erő! -

KATONA: *(belevágva, keserű gúnnnyal:)* Tragikai összecsapás! - Lám, lám, könyv nélkül tudom! - Fújd csak! No még!

BÁRÁNY: *(Katona vállát veri, konokul:)* Hát - azért is!

KATONA: *(megütődve:)* Azért is - mi?

BÁRÁNY: *(biztonsággal:)* A siker eljön - figyelj csak!

KATONA: Hogyne. Hiszen már meg is vala! Néhány jólélek színésznél - nyilván a svádás szerep miatt - - aztán a jurátusok - akiket a kurátor a múltkoriai után az oskolából kivágott! - Lelkem bolondok! - Azt sem tudják, miért - és hogy megérte-e? - - No - és Viharházy és Thologathy! - a nagyhirtelen magyar felbuzdulásra! Ha!

BÁRÁNY: Hogy? Ez aztán a dicső sorsfordulás! Haha!

KATONA: *(keserűen:)* A siker! Mi?

BÁRÁNY: *(konokul:)* Nos - én még azt mondom mégis, hogy hallani fogsz művedről - mégpedig hamarosan.

KATONA: *(keserűen:)* Úgy! - Hamarosan! - Oh! *(legyint)*

BÁRÁNY: *(meggyőződéssel:)* Ahogy mondom. Ember! *(Katona vállát megrázva, jelentősen:)* Tán még ma! Itt!

KATONA: *(meglepve:)* No? Hm. Affenét! Hogy?!

BÁRÁNY: *(Katona vállát megfogva:)* Műved kiröppent - és most szemben állsz a sötét, hallgató ismeretlennel. Ez, mondjuk, évekig nem szólal meg - s így nem tudsz semmit -

KATONA: *(idegesen:)* Ejh! - S nem is akarok?!

BÁRÁNY: *(konokul folytatva:)* Mintha darabot írnál, hol úgy alakul, hogy hőköd műve hatásán múlik a további - - a hallgató ismeretlen nem megoldás - bizonyosság kell, hogy perdüljön a dolog.

KATONA: *(türelmetlenül:)* No - mi -

BÁRÁNY: Vélemény van, csak gyakran nem írják meg azt. Az ok: A hanyagság, fontoló várákozás és ki tudja mi még. De a vélemény azért valahol megnyilatkozik. *(jelentősen:)* Nos - ember - ha elébemégy, ha kihallgatod?

KATONA: *(roppant meglepve:)* Oh, oh - micsoda?

BÁRÁNY: *(erős hangsúllyal:)* Hallottad az imént? -

KATONA: Mit? - Nos? -

BÁRÁNY: *(nagy fontossággal:)* E napon - eme időtájban - gyűlnek egybe ezek a nyelvcsinosítók - - a szószólók! - a zurnálok bennfentesei! - e helyen!

KATONA: Úgy! No és aztán? - Ejh!

FLEISSIG: *(hangja belülről:)* Aszonnal, urak, aszonnal!

BÁRÁNY: No és aztán? - *(Katona kezét megragadva:)* Barátom! És Szemere - és a többi - a komoly nyelvvelő! - Hallád ama ékesbeszédűt. Ma idejönnek! A szellem és a nagyvilág! *(jelentősen:)* Beszélnek ezek mindenről! - Hát biztosan a könyvedről is. Így hát ma könyved felől - - hallod?!

KATONA: *(gúnyos ingerültséggel:)* Kitűnő! - oh! - kitűnő! - - Nos?

BÁRÁNY: *(nagy lendülettel:)* Kihallgathatnók az időt!

KATONA: *(indulattal:)* Úgy. Idejönnek. S te tudtad. S tán engem azért hívtál ide. Ah!

BÁRÁNY: *(lelkesen:)* Barátom! A kritikát!

KATONA: *(ádázul:)* A kritikát! ha! Ha nem a visszhang zengésében, hát a kulcslyukon! Mi? - Elég a tréfa! *(feláll)* Már megyek is! *(fejéhez kap, hirtelen láthatóan valamire gondolva visszatorpan)* Az ördög! Ah!

BÁRÁNY: Kulcslyukon! - Eh! Így az igazi! Az őszinte szó! Egy ilyen műről! - *(hirtelen gondolattal:)* Ember! Hallod! Még a szemérem is tiltja tán, hogy írjanak! - Igen - olyan dícsérő szavaknak kellene hangzaniok! *(Katona vállát veri)* Te! - Te! - Mit tudod! - S most ezek itt - tán mindjárt hallani fogod! -

KATONA: *(kelletlenül:)* Oh, oh! Hm.

BÁRÁNY: *(lendülettel:)* Akikhez apellálánk! Ember! A szellem! És a nagyvilág!

KATONA: *(bizonytalanul:)* A szellem - és a nagyvilág - úgy. -

FLEISSIG: Itt van, urak - also. Két pohárka nyelvcsinosító.

KATONA: Hát Isten neki. Prosit.

4. jelenet

Bárány, Katona, ifjak

I. ÍFJÚ: *(nagy garrral belépve az ajtón, énekel:)*
„Mikor a borjú fecskeszárnyon repült,
Hohó, óhohó!”

II. ÍFJÚ: „Szent Dávid a Zöld Kutyaiban hegedült,
Hohó, óhohó!”

MIND: *(üvöltve:)* „Hohó, óhohó!”

III. ÍFJÚ: Jó nóta - tán az a vén savanyútüdő Kazinczy Dani írta; he?

IV. ÍFJÚ: Tud is az ilyet - Hohó, óhohó! *(Fleissig felé fordulva:)* No, öreg Ganimédesz!

FLEISSIG: Üdföszlöm a nyelfcsinosító ifiurak - Fleissig, kérem Hans Fleissig - pecsületes, fén öreg sváb - az üknapája csinálta ezt a Zöld Kutya itt - fan annak szász hundert éfnek pizony - négy nyelfcsinosító, also.

IV. ÍFJÚ: „Szent Dávid a Zöld Kutyaiban hegedült”

MIND: „Hohó, óhohó!”
(*Fleissig el*)

KATONA: (*fojtottan:*) Tán ezek volnának?! Mi?

BÁRÁNY: (*kissé bizonytalanul:*) Hát - igen - (*hirtelen fontossággal:*) A Pester Zeitung - a Magyar Kurir - a Pannónia tollforgatói - újmódi ífjú műítészek - a ma hangadói, barátom! No, de én most megyek is –

KATONA: Ugyan no -

BÁRÁNY: Engem ismernek. Jobb, ha csak magad vagy itt. Egynek-másnak tán még a zsebében is a könyved! - (*lelkessedik:*) - Ember! - Ha lármások is kicsit - nos - ífjú temperamentumok! - Romlatlan szívek!

KATONA: Úgy!

BÁRÁNY: Ma megtudsz valamit - nyugodt lehetsz. Majd visszajövök - No, ég veled! (*indul, majd visszajön*)

KATONA: Jó, jó. Hát - ég veled. Ha e furcsa módon is - nos, legyen. Aztán - Kamillát is idehívtam. - Beszélnem kell végre vele. Ha úgy határozott, ahogy én, akkor - nos - nyilatkoznom kell neki - igen. Mint reményteli ífjú szerelmes valami színjátékban, mi?

BÁRÁNY: Még visszajöttem, hogy megmondjam, nyugodt lehetsz, hallod -

5. jelenet

Katona, ífjak

KATONA: Jó, jó! - Nyugodt vagyok! nyugodt! Hát Isten veled. De ez a Kamilla! - Mostanában mintha kicsit elhúzódott volna tőlem, - talán, mert nem beszélek elég határozottan. Pedig tudnia kell - igen - a szétfoszladozó írói ábránd utolsó csücske fog itt még - és - mondtam-e még magamnak is? - Kamilla!

II. ÍFJÚ: Magában prézsmitál ez az alak ott ni. Figyelitek?

6. jelenet

előbbiek, Bárány nélkül

- I. ÍFJÚ: *(hangosan ásít:)* Hhuhuhu! Hajh!
- II. ÍFJÚ: *(ordít:)* Hé, Fleissig! Herr Bürgermeister! Hóóó!
- III. ÍFJÚ: Vén tolvaj! Hééé! *(fütyül)*
- FLEISSIG: *(hangja belülről:)* Aszonnal, urak, aszonnal! Uj csapolás, also!
- IV. ÍFJÚ: *(kiáltva:)* Még egy kis csatornalé belé, mi? Vén Akhitofel!
- I. ÍFJÚ: *(ásít)* Áááh! Phuhuhuh! Hajh!
- V. ÍFJÚ: Mért is járunk ide, tulajdonképpen?! Hamis bort mér a disznó, esküszöm, és csal is a számlával.
- IV. ÍFJÚ: Megszokás, megszokás, ejh.
- II. ÍFJÚ: Az ember a legbutább állat a világon, mondja az a Voltaire nevű -
- V. ÍFJÚ: *(aggódóan körülnézve:)* Pszt! Ne említsd ezt a szabadkőművest! *(Katona felé intve, aki újságot olvas, biccent:)* Ott az az alak, ni.
- I. ÍFJÚ: *(ásít)* Phuhuhuh! Hajh! De unalmas világ, a mindenségit! Csak az a Byron lord tudja - meg én! Haáh!
- II. ÍFJÚ: Megrekedt. Legalább egy új Napoleon -
- V. ÍFJÚ: *(rémülten körülnézve:)* Pszt! Ne említsd azt a karbonárit! Oh!
- VI. ÍFJÚ: Hallottátok? Szádeczky Pepi gróf megszöktette a Brumber Hansi hajadon leányát.
- IV. ÍFJÚ: Áá! Azt, akinek az a szép bajusza van? Véleményem szerint túlzás, amit a koráról beszélnek. Még alig múlt hatvan éves.
- VII. ÍFJÚ: *(énekelve:)* Hejh!
„Régi bankók, régi nő,
Úgy lébol az úri vő!
Hóhóhó!”
- MIND: *(üvöltve:)* „Hóhóhó”
- I. ÍFJÚ: *(ásítva:)* Áá! A keserves mindenségit! Ezt az unalmat!
- VI. ÍFJÚ: Apropos - mit szóltok: Piemont, Nápoly, Szardinia fellázadt. ha!
- V. ÍFJÚ: *(Katona felé sandítva:)* Pszt! Az istenért! Ne említsd azokat a -
- IV. ÍFJÚ: Aztán mi az öreganyjukat akarnak tulajdonképpen, mi?
- VII. ÍFJÚ: Hát - alkotmányt!
- I. ÍFJÚ: *(ásít)* Alkotmányt. Pááh! Huh!

- VI. ÍFJÚ: Spanyolországban - Portugáliában rebellio - mit szóltok - s a görögök -
- I. ÍFJÚ: *(ásít)* Páh! - *(a II. ífjúhoz:)* Mondd, hol csináltattad ezt a pompás nadrágot?
- VI. ÍFJÚ: Nálunk a megyék - forronganak -
- III. ÍFJÚ: Hogyne, mert a kormány elrendelte az újoncozást, meg a hadi kontributiót. - S ők országgyűlést követelnek. - *(az I. ífjúhoz:)* Ezt a nadrágot? - A Schneider Bubinál. - Odajár a Széchenyi Pepi is.
- II. ÍFJÚ: Haha! Országgyűlést! Mintha nem mindegy volna, - a mindenét! - hogy egy hülye, vagy kétszáz deklarál valamit.
- V. ÍFJÚ: *(Katona felé intve:)* Pszt! Az istenért! Kérlek!
- II. ÍFJÚ: Hát szolgáljon a paraszt - az anyjába! - Jó lesz neki a mondur, ahelyett, hogy az úrbér rendezés - nemesi adózás rágná a máját! - S más efféle, amiről itt pár nagyszájú lotyog.
- III. ÍFJÚ: Pár bolond! kolléga! *(lesújtóan:)* No, meg az írók! - Ebkölyke jurátusok - ha!
- IV. ÍFJÚ: Nem mondom, hogy nem bántja a csőrömet, mikor egy-egy érdekesemet úgy el-elnyesik - de azért nem bolondság az a cenzúra, úgy éljek!
- FLEISSIG: *(jön; italokat tesz le az asztalra)* Itt vatyok, ratyogok, megérkezett az öreg Fleissig! Dessék, nyelvcsinosító urak, dessék.
- I. ÍFJÚ: *(ásít)* Na végre, valami, ááh!
(Fleissig el)

7. jelenet

Katona, ífjak

- II. ÍFJÚ: *(Katona felé intve, félhalkan:)* Ki lehet ez az alamuszi alak ott ugyan? Nagyon izgett-mozgott az imént. Tán a fekete Komissziótól való!
- III. ÍFJÚ: Hát toljunk ki vele, fiúk! Szóljunk csak arról, ami ökelmét bizonyára nem interessálja. Az irodalom. Theatrom!
- I. ÍFJÚ: Ah! Irodalom, - theatrom. Egy csomó nagyfejű literátus jön ma délelőtt ide, úgy hallom.
- III. ÍFJÚ: Ah, ah! Nekem az a spurom, mintha csupa hülye írna ma Magyarországon.
- IV. ÍFJÚ: Valami Vörösmarthy is megeresztett egy hosszút - mint hallám.

- II. ÍFJÚ: Hha! Nagypipájú, kevésdohányú fráter. Nem lesz belőle énekes halott, azt én, Peöleöskhey Balambér mondom.
- III. ÍFJÚ: No, de az új theatrum! Kisfaludy!
- II. ÍFJÚ: Bah, bah! mondjuk, hogy talán - egye fene. De aztán?
- I. ÍFJÚ: *(hangosan ásít)* Unalom, csupa unalom! Csak az a lord Byron, - meg én! Páh!
- IV. ÍFJÚ: Ugyan! Nem termett a magyar tragédiás műfajra. Görögtűz. Görögtűz!
- III. ÍFJÚ: És mi egyébre, no?! Bugrisok!
- II. ÍFJÚ: Pörkölt, kulacs, rámászsizma, nagybögő, fokos, - ez a magyar! Ezt én, Peöleöskhey Balambér -
- II. ÍFJÚ: Apropos! Theatrom! Újabban meg az a módi járja, hogy egyesek ki is nyomtatják színpadot ostromló műveiket. Mind több ilyesmi kerül redakcióbeli asztalomra - és onnan olvasatlanul a papírkosárba.
- III. ÍFJÚ: Egyikbe belenézegeték. Úgynevezett dráma - mi is a titulusa no, - ej -
- VI. ÍFJÚ: *(nagy beavatottsággal:)* „A véres fonál titkaira” gondolsz, - hát a „Bendegúz riadója” akkor - vagy - „Az éjszemű Ludmilla” - vagy -
- VII. ÍFJÚ: Nos - úgy hát fogadjunk - miután csak ez van hátra még - hogy a - „Bánk bán”.
- II. ÍFJÚ: „Bánk bán”!
- IV. ÍFJÚ: *(félhangon a többinek:)* Hangosabban! *(Katona felé int:)* Hadd hallja jobban, miről disputálunk. Igen mozgolódik a spionképű amott.
- V. ÍFJÚ: Pszt. Tán a fekete komissziótól.
- IV. ÍFJÚ: Még azt hiszi az ipse, hogy valami érdekes dolog, amiről beszélünk. Haha!
- II. ÍFJÚ: *(teli torokból:)* Bánk Bán! Hahaha! Ohohohó!
- VIII. ÍFJÚ: *(legyintve:)* Ugyan no! A kezembe került nekem is. Afféle bombasztikus - - valami Katona nevű követte el. Az obskurus alak leszúratja benne a királynét. -
- III. ÍFJÚ: Micsoda? Hiszen még a magyar theatromi társaság is elő akarta adni a Rondellában. Úgy ám! Szerencsére a cenzúra betiltotta.
- I. ÍFJÚ: Áá! Akkor, mikor az a nagy ramazuri volt? Ooooh! *(ásít)*
- II. ÍFJÚ: Hogyne. S mint hiteles helyszíni tudósításomban olvashatták az urak - az az örült dilettáns felbérelte a jurátusokat - és fokossal támadott a cenzorra, hogy a betiltást visszavonja.

II. ÍFJÚ: S képzeljétek! Hozzá a Festetich Berci ideadta, hogy írjak róla a Pannóniában! Nyilván nyakára járt a fickó. Szegény ördög! Ha megírtam volna róla a véleményemet! -

III. ÍFJÚ: Hó! Nézzétek csak azt az embert! feláll! S idejön!

KATONA: *(felkel és odalép az íffakhoz; fojtott nyugalommal:)* Ha megírta volna! Nos?

TÖBBEN: Micsoda?

KATONA: És miért nem írta meg a véleményét az úr? Ha szabad kérdenem, hát miért nem írta meg?

II. ÍFJÚ: *(elképedve:)* Hogy? Mi?

KATONA: *(közelebb lépve:)* Azt a könyvet elvégre azért adták oda az úrnak, hogy írja meg a véleményét! Vagy nem azért?

ÍFJAK: *(tanácstalanul:)* Hát ez?! - Mi?! - Hát ez?! -

II. ÍFJÚ: De - uram -

KATONA: *(növé indulattal:)* Hát mért nem írta meg? Hadd okuljon az a - fickó! - az a dilettáns - obskurus alak! - és ha a mű rossz - fejtette volna ki hát, miért - hadd tudja meg a publikum, mi-féle munka az, amivel elébe merészkedett! - - vagy olvasván utána, lássa maga is, mit tart elvetendőnek a pökhendi kurtaeszűség!

I. ÍFJÚ: *(ásít)* Páh! Paáh! - mi?

ÍFJAK: Hallja az úr! - Mi köze? - Kicsoda az úr?

II. ÍFJÚ: Mit apprehendál! Tán azért a szeméért?!

KATONA: Szeméért! Ha! *(fenyegetően feléjük lép)*

II. ÍFJÚ: *(bizonytalanul:)* Ezt én - Peöleöskhey Balambér -

KATONA: *(kitörve:)* Az agytalan korcs! A szellemi herélt! - Aki, mert annak vetélték, ami sárgulva fojtana meg mindent, amit hős szándék és erő tehet! - a divatra forgó báb! A lesi silány! Nyelvnevelők szép címét öltözön, mint ember dolgait a kajdi majom! - A minden nagyra legyintő! Szent hevülésre gúny! - A meddő fölény! A furcsa faj! Ha! - Hazátlan, istentelen, embertelen! Kialudt szív és mozgó kéz! Semmi mondandó és sürge készség! - Percenként másítván szót - ahogy a gazda int! Szolgálván minden gaz alkalomnak, amit alj hírverési mód és hízelgett önkény jelent!

ÍFJAK: *(döbenten:)* De - hallatlan! - Ez -

KATONA: *(üvöltve:)* Senkiháziak! Gézengúzok! Zsiványok! Honunk tetvei ti! Élősdik! kutyák! Áruló huligánok! Hah! Hogy csapjon belétek az a tüzes ég! Amely világ csúfjára és nagyobb gyászunkra itt tart! Minden sípot fúvó alamuszi ügyesek! Nyúlagyú hangosok! Hülyék! Pernahajdere!

ÍFJAK: *(összevissza:)* Abszurdum! - Hát ez! - Megáll az eszem! Hallottak ilyet?

I. ÍFJÚ: *(ásítva:)* Az úr megőrült! Hááh!

KATONA: *(üvöltve:)* Kapcabetyárok! Símakezü útonállók! Tolvajok! Gazemberek!

II. ÍFJÚ: Skandalum!

III. ÍFJÚ: Ez elégtételt kíván, hallja az úr!

IV. ÍFJÚ: Itt a névjegyem!

TÖBBI: Az enyim is! - Az enyim is!

I. ÍFJÚ: *(ásítva:)* Az enyim is! micsoda unalom - csak az a Byron meg én - ááh! - *(névjegyeket dobnak az asztalra)*

KATONA: *(fenyegetően feléjük lépve:)* Elégtétel! Mi? - Névjegy! Mi! - Lepöki az érdemet - egy élet jogcímét - nehéz évek gyümölcsét - s még elégtételt! Mi?! - *(üvöltve:)* Hernyók! Legyek! Zsoldos kufárok! Gyászmagyarok! *(felragad egy széket)*

TÖBBEN: Skandalum! - Nem értjük! - Mit akar ez? Kicsoda az úr?

V. ÍFJÚ: *(teljes torkából üvölt)* Örült! örült!

8. jelenet

előbbiek, Fleissig

FLEISSIG: *(rémülten:)* Mi lárma ez? Há? Mi fan?! Nyelfcsinosító urak!

II. ÍFJÚ: *(félhangon Fleissighoz, Katonára mutatva:)* Ez a - spion - ott ni!

III. ÍFJÚ: *(méltatlankodva:)* Herr Fleissig! Mi ez itt?

IV. ÍFJÚ: Miféle hely ez!? -

V. ÍFJÚ: Skandal!

FLEISSIG: *(Katona felé csitítóan:)* Ah! Spion úr! - Lássá - spion úr, de kérlek -

9. jelenet

előbbiek, Markos, Kamilla

MARKOS: *(vállas ifjú, Kamillával az utcaajtón jön)* Jónapot! - Aha! Ez igen! Az angyalát! Benevezek! Markos vagyok! Markos.

KAMILLA: Hohó! Mit látok itt! Józsi! *(Katonához:)* Az undok ember! - Maga kis Pompeius! Oh! Oh! Nohát! Mit csinál itt!

KATONA: *(a széket letéve:)* Kamilla! *(Markosra nézve:)* Uram!

MARKOS: *(lelkesen:)* Egy - négy ellen! Pompás! Pompás! Benevezek másodiknak, ha mondom! Az angyalát!

ÍFJAK: *(többen:)* Művésznő! Mentőangyal a láthatáron!

KAMILLA: *(Katonához:)* Úgy, úgy! Hitesem! Randallírozunk, mi? Maga vérszopó! *(az ífjak felé:)* És maguk itt! - Szép kis kollégák - mi? Pennás emberek így egymás közt -

KATONA: *(Markosra és Kamillára meredve:)* Kamilla!

KAMILLA: *(Katonához:)* És ő! - Nem is csuda! *(a poharakra néz)* meginni ezt a sok fene kávé! - Hogy ver a szíve! - borzasztó fenevad - mi? *(ajnározva:)* Oh, szegénykém!...

I., III. ÍFJÚ: *(csudálkozva:)* Pennás ember! - Hogy?

II. ÍFJÚ: Nem ismerjük az urat.

IV. ÍFJÚ: Fogalmunk sincs róla, hogy miért?

VI., VII. ÍFJÚ: Értetetlen! - Mi egy szóval se bántottuk!

KAMILLA: Pennás ember! Úgy ám! Szellemi - lelki rokon! - Bizony! *(Katonához:)* Undok ember! *(kezét megfogja)* Kezet egymásnak! - Hamar - vagy baj lesz! - Ezek honunk jeles ífjai - *(az ífjakhoz:)* Neveket megmondani szépen, no - - ez itt Katona József.

II. ÍFJÚ: *(bizonytalan megrökönyödéssel:)* Katona? -

KAMILLA: Hites ügyvéd úr! -

II. ÍFJÚ: *(megnyugodva:)* Ah! Ah!

KAMILLA: De theatrumot is ír ökelme! Az ám!

TÖBBEN: No, no! Hm.

KAMILLA: Úgy bizony! Keblükre vele, fiúk! Ő írta a - hogy is - no!

VIII. ÍFJÚ: Mi?

KAMILLA: *(lendülettel:)* A Bánk bánt!
(általános megrökönyödés)

II. ÍFJÚ: A Bánk bánt!

III. ÍFJÚ: Oh!

I. ÍFJÚ: Paáh! Paáh! Hogy? *(ásít)*

IV. ÍFJÚ: *(félrekullogva:)* Az áldóját! Hű!

KAMILLA: *(diadallal:)* nem is gondolták - lám! *(Katona vállát veri)* Ez a kis Pompeius! Ez a vérengző dán! Egy ilyen ember!

V. ÍFJÚ: *(zavartan:)* Nem is! - Áh! - Hm.

II. ÍFJÚ: *(hebegve:)* Oh, oh!- Hát örülök - a szerencsének - ah - de most jut eszembe - én nagyon sietek -

III. ÍFJÚ: Jaj - már el is késtem -
 IV. ÍFJÚ: Nekem is sürgetős dolgom van - oh! - ahjaj!
 V. ÍFJÚ: Bocsánat - sajnálom - sajnálom -
 VI. ÍFJÚ: Kisztihand! - Már itt se vagyok!
(kifelé tódulnak)
 TÖBBI ÍFJÚ: Nekem is nagyon sürgős! *(kifelé mennek)* - nekem is!
 FLEISSIG: *(utánuk:)* De urak! - Vízetni - vízetni - vízetni - Kérlek!
 ÍFJAK: *(kintről:)* Hát írja fel! - A kapufélfára! - Majd a Szemere!
 FLEISSIG: *(utánuk menve, kint:)* Majt a Szemere! Há! Hád jó! *(hangsúllyal:)* Majt én peirok! Also.

10. jelenet

Katona, Kamilla, Markos

KAMILLA: *(csudálkozva:)* Hát ez meg - mi volt? - Mondja! Maga - maga -
 KATONA: *(Kamillát nézve merően:)* Ah!
 KAMILLA: És egyáltalán - mi van ma itt - mi?
 KATONA: *(ádázul:)* Sietnek -
 KAMILLA: De hát mi volt ez? - Mondja már! *(Katonát megbökve:)* Hallja az úr!
 KATONA: *(keserűen:)* Bolondság! - kh! -
 KAMILLA: És ez az iszkolás! - tán ettől a szelíd fiúcskától ijedtek meg? - mi? *(bizalmasan Markos vállát verve:)* De el is felejttem - honunk új nagy reménysége - izé -
 MARKOS: *(bemutatkozva:)* Markos vagyok. *(magát kihúzva:)* Markos.
 KATONA: *(a vaskos fiatalembert végignézve, csöndes iróniával:)* Úgy, hm.
 KAMILLA: Ezer hold vár rá otthon, Nagyharácson! De ő itt van Pesten. A művészetnek él!
 KATONA: Oh! Hm.
 KAMILLA: Képzelve, első lett a Medárdus-napi lepényevő versenyen! Az ifjú Hunyady gróf a lovakkal - ő a lepénnyel.
 KATONA: Úgy! Jövője van Magyarországon.
 MARKOS: *(őszinte lendülettel:)* Az ám! De még javítok! Az angyalát!
 KAMILLA: *(fenyegetően:)* És maga! Mit keres itt maga tulajdonképpen? - Ilyenkor - egy hites ügyvéd!
 KATONA: *(elképedve nézi:)* Kamilla! -

KAMILLA: *(fenyegetve:)* No! No! - A kis csínytevő! - Mi? -

KATONA: Kamilla! - Hiszen - vártam - - *(lemondóan:)* valakit vártam - no de - *(legyint)*

KAMILLA: *(őszinte csudálkozással:)* Várt! - Úgy?! - Hát akkor - *(mint aki hirtelen észbekap:)* Oh!

KATONA: *(csöndesen:)* Úgy -

KAMILLA: *(újra zavartalanul:)* Várt! - Hm! - Mi?! *(Markoshoz:)* No, mit szól - maga - izé -

MARKOS: *(súlyos fontossággal:)* Markos.

KAMILLA: Jó, jó! Tudom, tudom! - Egy hites ügyvéd úr! - Ő vár valakit! Mi? - - Miközben a szegény pörösök -

KATONA: *(csöndes megdöbbenéssel:)* Kamilla!

KAMILLA: Várt! Hát akkor - no - Isten vele - hitesem! - Most jut eszembe - hiszen én sietek - nagyon sietek -

KATONA: Maga is siet? Sietős nap - oh!

KAMILLA: *(Katona vállát verve:)* No, no - undok ember - *(halkabban:)* hát majd - szóljon be csak - maga kis Pompeius - maga vérengző - *(Markoshoz:)* No, gyerünk - izé -

MARKOS: *(jelentősegteljesen:)* Markos! *(elmenőben Katonához:)* Hát ha kell, gyüvök! - *(el ketten)*

KAMILLA: *(ingerült hangja kint:)* Pont ide kellett bejönni! Maga - izé -

MARKOS: *(hangja kint, kétségbeesetten:)* Markos!

KAMILLA: *(hangja, indulattal:)* Markos! - Szamár!

11. jelenet

Katona egyedül

KATONA: Úgy! Hát szóljak csak be! Hm. Kedves! Mi? - Katona helyett a lepényevő! S az ezer hold! Az nagyobb fantázia! - Hát igen - nincs szerep - nem fut a ló - hát nincs barátság. Jó. Hiszen elég szépen kitartott mellettem. Még néhány hét is beletelt. *(hangosan sóhajtott)* Oh, oh! Fleissig úr!

FLEISSIG: *(hangja a sötétségből:)* Aszonnal, nyelfcsinosító úr! Aszonnal!

KATONA: Még néhány hónap is. Úgy. De most már - hát vége. Ennek is vége. Ennek is - de minek is hát tulajdonképpen? - Ami még el sem kezdődött?! Szerelem! - És Kamilla! - Mondjam, hogy bolond! Hogy ildomtalan? Hogy komédiás? ócska komédiás? - Mit segít! - És én? Én?! Hát tudta ő - valójában mit akarok - miként van a dolog? Hát tudtam én? S mire tudom - nincs. Elrepült. Mint ama másik. Déryné. A tavaszi álom. Szerelem.

Ahogy ez már nálam lehet. Dérynés szerelem. Félszeg szerelem. Katona Józsis szerelem. Égbenjárás és semmi való. S amint a való amoda int - az égen járó itt marad. A költőé - az ég! - A föld a győztes lepényevőé. - Hajh! Hajh! - No, Fleissig úr! Herr -

12. jelenet

Katona, Fleissig

- FLEISSIG: Uty megijedtem asz előpp - mikor a disztelt úr a székkal - enyim Herz - ach, ach! - de uty - pizony isten - hehe! - Mék ety bohárral a nyelfcsinosító urnak?
- KATONA: Eh - kell a - *(hirtelen meggondolva magát)* De hallja csak! Herr! - Kettőt még ide! Kettőt!
- FLEISSIG: Kettőd! - Hm. - Mekfan falaki tán asz asztal alatt?
- KATONA: Kettőt - úgy mondtam. *(keserű lendülettel:)* Hadd koccintsam fel magamat! S képzeljem - az koccint még velem búcsúzóra, aki elment.
- FLEISSIG: Elment? Hoty? A nyelfcsinosító urak? - Há?
- KATONA: Asszony! - Eh!
- FLEISSIG: Á! - Asszony! - Uty! Elment? Hát attyon hálá az Istennek pele, hoty elment. Enyim is elment, also. Asszony elment, péns mekmarat - ennyi az ekész. Also.
- KATONA: *(feláll és Fleissig vállára üt:)* Úgy van Herr! Isten beszél belőle! *(fellobbanó keserű daccal:)* Majd megértenek mások?! Mi? S ha nem - *(legyint)* Ah!
- FLEISSIG: Hotyne hotyne. Mások. Csak mekmarattyon a pénsz. Also. *(el)*

13. jelenet

Katona egyedül

- KATONA: *(leül, keserűen morfondírozva:)* Mások! Így mondtam e! Szép! Nagyon szép! Ah, ah! *(lemondva sóhajt)* S ami iménti ífjurak helyett is tán mások? - Ők, akik a szellemet igazgatják? - Mi? - *(eszmélkedve:)* Mert mit is mondtak ezek az előbb? - A nagyok ma idejönnek - a szó legbölcsebbjei - hm! Talán dugva meghallgatni? Mi? *(felpattan)* Az ördög! Belsőm pirul ugyanis - itt bábáskodni a suton! - Mint az imént - lesni a bevetett ismeretlent, - hogy tán abból kiszülettik a hír - a hír! Ah! *(önemésztő gúnyal:)* s kiszülett! Mi?

Éretlen nyeglék véletlen kihallgatott locsogása! Eh! Még szédülsz tán - mi? - Mert hogy aztán nem tetszik a leesett szülött - rikácsolunk - széket emelünk - mi? Katona úr! Bolond! Olcsó vitéz! *(fejét üti; fellobbanó vad daccal felugrik)* Amit megírtam, azt megírtam és kész! - *(vadul:)* Ejh! - Bolygókat vet ki a nap - s tovább forog - rájuk sem hederítve - s egy mindenséget az Isten - s én itt!? Egy mű sorsát lesni?! - Ördög! - *(dühös daccal:)* a mű elment - s én, én vagyok! Én! Akárhogy is - elég! Úgy! Nos gyerünk! *(indul)* - - Kamilla! Ah!

14. jelenet

Fleissig, Katona és több előkelő modorú idősebb vendég

- FLEISSIG: Á, á! Grüss Gott! Ütföszlöm a főfő nyelfcsinosító urak. Hát hoty, mint? *(a feléje intő Katona felé:)* Aszonnal nyelfcsinosító úr, aszonnal, kérlek.
- I. VENDÉG: Grüss Gott! *(odafordul a többihez)* Hm, hm. Eszerint hát csak holnap tárgyalhatjuk meg a dolgokat, Szemere és Kölcsey távolléte miatt.
- II. VENDÉG: No - azért nem visszük el a Fleissig úr álmát! *(Fleissig vállát ütve:)* Mi, vén méregkeverő?! Egy percre leülünk. Ide csak azt a szokásost.
- KATONA: *(Fleissighez:)* Herr!
- FLEISSIG: Azonnal, nyelfcsinosító úr, aszonnal! *(Fleissig el; Katona kényszeredetten leül).*

15. jelenet

előbbie, Fleissig nélkül

- III. VENDÉG: Mit hallok! Igaz-e, hogy Berzsenyi Dani is szerencsétlenni fog bennünket?
- IV. VENDÉG: Á! *(legyint)* Itt volt Pesten ökelme, de hamarosan felszedte a sátorfát. Azt mondta, szédül a sok embertől, jobban megvan ő már a parasztjaival. Aztán meg az írók közt megzavarja a sok tudós disputa - azt mondja, ilyenkor úgy érzi, nem tud semmit - egy-egy firkája is úgy sikerül csak - úgymond - ha úgy akarja éppen az isteni kegyelem.
- V. VENDÉG: Titánok szerénysége, no. Az igazság az, hogy Kölcsey Ferkó túlon túl akkurátus bírálata rágja a máját s ezért is kerül bennünket.

- VI. VENDÉG: Az is igaz viszont, hogy íróink közt több a tudóskodó szájerés, mint a mű... Jól pergő nyelv, elmeél, készület - de jó írás alig terem.
- I. VENDÉG: Így van ez ilyenkor, - könnyebb bezárt szobában pallérozottan a szavakat szegezni egymásnak, mint kiállani a piacon. Szabadság nélkül árnyék az irodalom.
- III. VENDÉG: Gyász idők, gyász idők. És csak nő az éjtszaka.
- IV. VENDÉG: Az olasz fellángolást vérrel oltja el Ausztria. Magyar vérrel is, oh!
- V. VENDÉG: Az újoncozást megtagadó vármegyéket letörik, - viszik a bátor hazafiakat.
- VI. VENDÉG: A fekete komisszió naponta magyar összeesküvéseket derít fel.
- I. VENDÉG: Magyar összeesküvéseket! Szegény magyar! - ah! -

16. jelenet

előbbie, Fleissig

- FLEISSIG: Itt a jó nyelfcsinosító, urak. (*italokat tesz le, Katona asztalára két pohárral, kedélyeskedően:*) Ety pohár asz asszonynak, also.
- II. VENDÉG: Haj, haj. (*poharát emelve:*) Hát isten éltesse az irodalmat! No!
- III. VENDÉG: S a theatromot, amen.
- IV. VENDÉG: Ah! Halottakról vagy jót, vagy semmit.
- I. VENDÉG: Az kéne hozzá, ami nincs: jó darab.
- V. VENDÉG: Jó darab! - Hm, hm. Melyek is az újabbak a műfajban?
- II. VENDÉG: Vannak figyelemreméltó jelenségek - - Kisfaludynak például - legnagyobb reménységünk - - nem vitatható -
- III. VENDÉG: Ami azt illeti, mű, az még akad! - A múltkoriban is kezembe került egy Gizik - Szentjánossy - Tokás - s még egy - hozzá kinyomtatva! - egy ilyen - - várjunk csak, valami Katona írta - Katona József! -
- II. VENDÉG: Katona - Katona? - nem hallám hírét - pedig minden könyvről tudok általában -
- I. VENDÉG: Katona? - Én sem. (*halkan, Katona felé intve szemével:*) Nem ismeritek azt az embert véletlenül? Nagyon idefűlel.
- V. VENDÉG: Na hiszen - ezeket aztán nyugodtan hallhatja. (*hangosabban:*) Katona? - valami derék műkedvelő lehet.

- VII. VENDÉG: Á! A Bánk bánra gondoltok? Én megnézegettem. Különös munka. Hm. Egészen különös. Úntalanul meg-megvillan benne valami! De az irálya! Ah! Micsoda bárdolatlan darabosság! - S az a nehéz molyszagú ódiság! Hol él ez a szegény ember!
- VI. VENDÉG: Nekem is a kezembe került. Valami svungféle van benne, az nem vitás. Ha a szerzőnek a stílus csínjáról csakugyan valami fogalma volna - az az érzésem, valami idegen anyanyelvű lehet - aztán az alakábrázoláshoz és a kompozícióhoz is jobban konyítana valamelyest - úgy vidéken, szerényebb publikum előtt elmehetne, kétségtelen. - - No, - de, hogy egy érdekesebb dologra -
- KATONA: *(önkéntelen, heves mozdulattal ledönti a poharát, amely összetörik)* Az irgalmát!
- I. VENDÉG: Nézzétek csak - az atyafi!
- II. VENDÉG: Nem csoda - egyszerre két pohárból is hörpölget a derék!
- III. VENDÉG: Haha! De, hogy visszatérjek még arra műre - ha már így szóba kerítém - hát sajátságos fércmunka, valóban! A víz-özön előtti nyelvezete! - Az auktornak az idő haladásáról, a nyelvújításról nyilván fogalma sincs - - aztán az a színfaltépő, hajszolt rémdrámaszerűség - erőszakolt hatásvadászat - no - és moraliter is szörnyűség! Képzeljétek: a megvadult Bánk bán leszúrja a királynét a nyílt színen.
- II. VENDÉG: Szegény magyar lovagias ideál!
- I. VENDÉG: Hát ilyen lehangoló históriák nem nagyon szolgálják a szegény, esett nációt, az bizonyos.
- IV. VENDÉG: No - az ilyesmit nem kell olyan fene komolyan mérlegelni azért. - Részemről - az a véleményem, hogy itt-ott egészen svadás, derék Shakespeare utánzat.
- KATONA: *(félíg állva, aztán visszaülve:)* Ha!
- VII. VENDÉG: *(Katona felé intve:)* Nicsak! Az atyafi! - Kölcsey Ferkónk egyébként, mint hallám, az első tíz oldal után letette.
- III. VENDÉG: *(Katonára sandítva:)* Odavan egészen! - Ej, ej - úgy látszik hát e művecske eszerint egész csinos pályát futott. Most jut eszembe, a múltkoriban Kazinczy is említette!
- VII. VENDÉG: Úgy! - és mit mondott rá az öreg? No -
- III. VENDÉG: Mikor átfutotta, úgymond, eszébe jutott Goethe esete a Kleist darabbal. A nagy német tudvalevőleg, miután ama neki küldött színművet elolvasta, azt mondta, az éppen jókor jött neki - a begyűjtáshoz.
- II. VENDÉG: No, no. Azért - mint utóbb kiderült - néha az istenek is tévednek.
- III. VENDÉG: Hát - ennél itt - bajosan -

II. VENDÉG: Úgy hallom egyébként, Szemere írásban akarta deresre vonni, elrémitő példaképpen, szegény agyondisputált szerzőnket. De aztán arra gondolt, hogy ha foglalkozna vele, csak felbuzdítaná még az illetőt - mire úgy vélte, jobb, ha hallgat. No - de tán elég erről - s már mennénk is. *(kiált:) Herr Fleissig!*

FLEISSIG: *(hangja kívülről:)* Aszonnal urak, aszonnal!

I. VENDÉG: Véleményem szerint éppen hogy foglalkozni kéne vele. Rámutatni arra, mi a rossz a műben, hogy tanuljon. S az illető meg írjon csak! - és forgassák csak minél többen a mostoha magyar szót a hazában.

TÖBBEN: Kétségtelen. - Úgy van.

II. VENDÉG: S én úgy gondolom, azért csak dicséretes, ha valaki a komoly tragédiával próbálkozik. Hogy a talentum nem futja - arról már nem tehet.

VI. VENDÉG: S aztán egy ilyen istenadta, mért ne írna szegény? Hiszen ha száz évig firkál, se tud róla néhány magunkféle kuriózumvadászt kivéve, a kutya sem. Haj, haj!

17. jelenet

előbbie, Fleissig

FLEISSIG: Itt fatyok, ratyogok! Parancsolnak a nyelfcsinosító urak?

VI. VENDÉG: Várjon csak - az a szerencsétlen Lőcsházy ideadott valamit - hogy Szemere helyett számoljak - *(zsebében keresve)*

FLEISSIG: Áá! Lőcsházy lofag - múltkori fotyasztás - ifiurak - *(számlát mutat)*

VI. VENDÉG: *(mindenféle papírokat rakva ki közben a zsebéből:)* Hát ez meg - no lám - az ördögét! - hát nem éppen? -

IV. VENDÉG: Haha! - A Bánk bán!

VI. VENDÉG: *(körülnézve:)* No, kit érdekel?

I. VENDÉG: *(elhárítva:)* Hát -

II. VENDÉG: Különösebben most nem -

VI. VENDÉG: No, *(Fleissig felé nyújtva:)* Herr Fleissig! Olvasson maga is - theatrum.

FLEISSIG: *(a könyvet forgatja, aztán leteszi)* Theatrum - hehe - nem olfasok theatrum - de jó lesz düzelő - prachtvoll - also - mék ety-ety bohár?

VI. VENDÉG: *(felkelve, többi ugyanúgy:)* No, majd holnap - s akkor a számlákat is - írja hozzá - vén méregkeverő! Hehe! *(Fleissig vállát verve)*

TÖBBIEK: Isten vele! (*indulnak*)
 FLEISSIG: Isten fele - áltás pékesség az uraknak - - jól fan - hát írok - hatszor ety bohár, tehát dis bohár - also.
 (*vendégek el*)

18. jelenet

Katona, Fleissig

FLEISSIG: Elmentek. Iken - Vízetni tetszik, also?
 KATONA: El. - Mi?
 FLEISSIG: Hotyne - iken - iken -
 KATONA: A literatura fő hangadói - tehát - a hon finom szellemei -
 FLEISSIG: Iken, iken - finom urak, - jó fityasztók - iken - (*mint aki meg-gondolja magát:*) Még meg lehet írni hozzá kettő (*ír a számlára*)
 KATONA: (*révülten:*) A finom szellemek - nem mint az előbbiek - mi?
 FLEISSIG: Há? Hoty?
 KATONA: A beavatottak - a tárgyszerűek - a komolyak - akiknek szava meghatározza buktodat vagy boldogulásodat - akiknek dícsérete minden és gáncsa is irígylendő tisztesség - - bárminő szava életet - de rólad való nyilvános hallgatása: halál -
 FLEISSIG: Hoty? - Fatyis - nem értek ekészen, kérlek - -
 KATONA: Akikhez - a semmibe dobva és újra ugorva - mint nagy meglátóhoz - végigazsághoz - elégtételadóhoz - mint feltartó istenkéhez fellebbezék - - s az akta - imé! - - (*beszéd közben felkelt; fel-alá járt; most megböki a vendégek asztalán maradt könyvet*) Az ügy hát végső fokon is elmarasztaltatott - - az életet jelentő hév - nagy szándék - képzelés - mű: a semmire! - mi? - (*Fleissighez:*) A szerelem megnyilatkozik ma, íme, nekem!
 FLEISSIG: Hoty?
 KATONA: Oh, fatális szerencse! - Mint váratlan vad színjáték - a nagyvilág - a szellem - az ország -
 FLEISSIG: (*jámborul a könyvet fogva:*) Hoty? Ha akarod, neket atok eszt a facak - kérlek -
 KATONA: És most - élni - tovább - - és írni tán? - - törve és mélybe rúgva - mindenfelől - - és ennyi az egész? (*roskadozva leül*)
 FLEISSIG: Hoty? - Asz ekész! - Dessék! - (*a könyvet tapogatja*) Petyujtani se jó - rossz babir - páh!

KATONA: *(kezébe hajtott fejjel:)* Lázak - önkívületek - éber éjszakák - önmérsztő nappalok! - Csak egyre feszített élet - erő, indulat, hit, küzdelem! - - Hát valóban - s immár megfellebezhetetlenül - - ennyi csak?

FLEISSIG: *(zavartan:)* Nem értek - valami - paj mekfan? hoty? - kérlek!

KATONA: *(lázasan:)* Mint a hangya, mely égbe építeni akar - a sorsok mélyeiből hírhözön - elérni vágytam az embert, a figyelmet, a napot! - - S az évek őrlő munkája - imé! - - Kicsi por - szánó jóindulat, vagy gúnynak szava - - mit akarsz, derék pont te - - adni a nagynak - istened nem adván rá erőt - csak csúfravívő, vad ösztönzést - ki nagyálmú és semmimódú jámbor - csak hangya vagy! -

FLEISSIG: Mi? Hoty? - No de, nyelfcsinosító úr - de kérlek -

KATONA: *(növe indulattal:)* Együgyű kupacrakó! - vakarcs - szorgalom! - Pennás pigmeus! - Földporhanyító féreg! Nap-nemláta váz! - Gyászkép! - Álíró! - Mi?

FLEISSIG: *(zavartan:)* Nem értek - nem értek - mi esz - kérlek?

KATONA: Istennek röhejpontja! Szellemképű maskara! Testté lett öngúny! Isten-gesztusokra ítélt báb! Mennybélieknek vígalom! Ah!

FLEISSIG: *(egyre növekvő tanácstalansággal:)* Hoty? Hm.

KATONA: *(felugorva, hirtelen vad indulattal:)* Bábu! Ha! - De ha nem rángunk többé!? Aki kutya irgalma van! - Nem többé! - mi?!

FLEISSIG: Há? Hád -

KATONA: Ha visszaütünk! - A nyugtalanságadóra! - A kergetőre! A bújtatóra! - Több-magunkkal ámítóra! - Nyomorítóra! - *(öklét emelve:)* Az égi bolondítóra! - Hajh! *(megfogja Fleissiget s önkívületben rázza)* Mi? Ember!

FLEISSIG: *(rémült tanácstalansággal:)* Ah! Ah! - Én lenni derék ibaros - disztelebéli nyelfcsinosító - de kérlek!

KATONA: Kit ökölrel nem érhetünk - ha azt mondjuk neki: Elég! - - s a tánc között odacsapjuk e játékot - ezt ni! - *(magát megmarkolva:)* hogy széttörik! - Ezerbe megy! S megáll a tréfa, a vígalom, ha! - vagy *(hátralépve a rémüldöző, hápogó Fleissigtől:)* - - vagy nem! - nem! - hallod?

FLEISSIG: Ah! Hoty?

KATONA: *(ádáz indulattal:)* Élve nevetünk! - Élve! Hogy a kéz ránt odafönt - s a báb nem mozdul - mi?! - Az égi szíj ráng, hadar - s a báb itt lent nyugodtan alszik, eszik, iszik! - *(lázasan:)* Vár Kecskemét! A csönd! A víg élve-halál! ha! - A bábu végre elégtételt veszen, mi?! - Kerge játéka másaként nevetvén vissza a meddő isteni végezést!

FLEISSIG: Uty, uty! *(félre:)* Mondta asszony, több fizet a borba - több fiszet. Ah! *(Katonához:)* De kérlek!

KATONA: *(újból megfogja Fleissiget)* Nem írni többet! Kinevetni! - Úgy! - A nagy Rángatót! - - Mint magunkat - mi??! - S amit az ámított fej csinált - a művet! - a bolond extázist! Ha!

FLEISSIG: Ah! Ah! Mih?

KATONA: Odacsapni! Mint rossz csörgettyűt a józanult gyerek - mivel szívszakadva játszott imént - - az álmod - képzelést - hitet! - - Mulassunk rajta - mi? - Mint szabadok - végre, szabadok - ha! - Nevezzünk! - Istentől - asszonytól - hajszától szabadok! Hejh! Bánk! Hejh! *(megfogja a könyvet s teljes erőből lecsapja)*

FLEISSIG: *(magában:)* Uty, uty - több fiszet a borba - iken, iken, piszony -

KATONA: Életem pokla, könyv! Égbeemelője és öljője! - Magam értelmé és igazolója! - Még begyújtani sem való - mi? - Hogy mondtad, öreg?! - Mulassunk! - még begyújtani sem! - Hahahahahaha! - Mulassunk, no! - Nevezzünk! - Hahaha! Begyújtani! - Mi? *(Őrjöngő nevetéssel Fleissig vállát veri)*

FLEISSIG: Hoty? - hát nefessünk - hahahaha! Esz a facak! Oh! *(a könyvet csapkodva, Katona vállát visszaütve, nevet)* Mék petyújtani sem! - Háhá -

KATONA: *(hirtelen megmerevedve, Fleissig vállát megfogva:)* Még begyújtani sem - mi?!

FLEISSIG: *(meglepve:)* hehe - hoty?

KATONA: *(Fleissiget elengedve, komoran:)* - Vagy arra - mi? - urak? - tudós urak - - hogy - mielőtt a szemébe hull - fütttyentsünk egy szőnyit - - hogy hé, magyar! *(emelkedő hangon:)* - hó, nép! - Valami van itt - fogd csak - tán neked címeztetett -

FLEISSIG: Há? *(a söntésben keletkezett zajra:)* Aszonnal - fene értek - ez - *(el)*

19. jelenet

Katona és toprongyos ember

(utóbbi a söntés ajtónyílásában rakodik)

KATONA: *(nővő indulattal:)* Valami - ebek gusztusa! - Fogd hát! - Neked tán jó lesz - egy percre tán - érdemes - - mi? urak? -

FLEISSIG: *(hangja bentről:)* Aszonnal!

KATONA: Egy percre tán - - te magyar! Te nép! Ho!

TOPRONGYOS: *(a nyitott ajtajú söntésben a becipelt terheket rakva le; kinéz)* Tetszik?

KATONA: *(szilaj lendülettel:)* Az irgalmát! - Tán mégis - egy percre csak - urak - - vagy nem érdemes? - még arra sem? - mi? *(toprongyos felé intve:)* Tiborc! Hejh! Tiborc!

TOPRONGYOS: Tán nekem szólna az úr? - én -

KATONA: *(szilajon:)* Úgy van! Neked! Te toprongyos! Te! Gyere ide! Gyere csak! - Még egy üveggel, hó! - *(csomó pénzt dob az asztalra)* Neked szólok, ha mondom - - Gyere hát - ülj csak ide! - Ülj le Tiborc!

TOPRONGYOS: *(bizonytalanul előbbrelépve:)* Én - hát - - Én nem vagyok Tiborc - tisztelt úr - Én - Szűkházi Péter - a jéggel rakodok a söntésben a...

KATONA: Ki vagy - ki nem vagy - - te Tiborc vagy - Érted?! - Az irgalmát! - Hát gyere ide Tiborc! - Gyere, ülj le, ha mondom! - Ülj le csak és hallgass ide, Tiborc!

20. jelenet

előbbie, Fleissig

FLEISSIG: *(bejön, italt hoz, leteszi; a pénzt hamar elrakja, majd csudálkozva:)* Á, Péter! - Mit csinálsz te itten? Há?

TOPRONGYOS: *(vonakodva:)* Én - tisztelt úr hívott -

KATONA: *(megragadja és leülteti:)* Ülj csak és igyál, Tiborc! *(tölt)* - Aztán hallgass ide! - de előbb igyál! - Kutya Tiborc! - Igyunk, no! *(szilajul összeüti a poharát)* Az okosakra! Fínomakra! Tudósokra! A győztes lepényevőkre! Hejh! Igyál csak! Aztán hallgass ide, Tiborc!

TOPRONGYOS: Hát Isten éltesse az urat! - no! *(mohón kiissza, Katona vele)*

KATONA: *(újra tölt)* S a többire, odafönn, mi? *(a csupa-rongy embert végigmérve:)* Derék. Igyál csak - aztán hallgass ide - Tiborc: „A becsületes kínoztatik” Tiborc! Hajh! Igyál még! Aztán hallgass ide, Tiborc! De előbb igyál, aztán hallgass! Szegény Tiborc! Bolond Tiborc! *(vadul koccint, iszik; a poharát leteszi)*

„Megostoroztatik, kipörkölik
Szemeit, s midőn minden kitelhető
Csapást kiállt, akkor török kerékbe -”

TOPRONGYOS: Hm! Tisztelt úr - hogy?

KATONA: „És így, ha későn is, megismeri,
Hogy ugyan becsületesen kell játszani,
De valóba’ lenni mégis oktalanság.
Minő dicső ellenben becstelennek
A sorsa -”

TOPRONGYOS: Mi? - Tisztelt úr! - Hát - bizony - -

21. jelenet

előbbiek, Lendvay, Murai

LENDVAY: Katona Józsi. Hallottuk, hogy itt vagy.
KATONA: Ah! Lendvay! Murai! Bejöttetek?
MURAI: Majd én, Józsi! Várj, majd én folytatom.

„Csakhogy tudja a közönség
Jó véleményét meghódítani.
Akkoron azonban, hogy a becsület ál-
Orcája mellett büntetetlen el-
Követhet undokságokat, vakon
A hír legemberebbnek szenteli -
Fő hivatalra lép; ottan rabol
Mindent el a szegény bohóktól, ahol
Akarja -”

TOPRONGYOS: *(lázasan lehajtja borát)* Merő igazság, tiszta színvaló!

FLEISSIG: Csentesen, Péter! Csentesen!

MURAI: *(a Bánk bánt az asztalról felkapva:)*

„Ő táncmulatságokat ad szüntelen,
Úgy, mintha mindiég vagy lakodalma, vagy
Keresztelője volna -”

TOPRONGYOS: *(lázasan:)* Úgy vagyon! Úgy vagyon! Tisztelt úr! - a szívem-
ből mondja. Még!

22. jelenet

előbbiek, népség

SÖNTÉSBELI NÉPSÉG: *(a zajra közben betódulva:)* Mi? - Hallod? Gyerünk közelebb!

MURAI: „- tegnap egy kesej,
Ma szürke, holnap egy fakó: - nekünk
Feleség- és porontyaikat kell befogni,
Ha veszni éhen nem kívánczunk.”

TOPRONGYOS: Ez mind ebben van!/? Tisztelt úr! Ebben a könyvben! A sze-
génynek dolga! Sohasem hallám még így. Még! Még!
Mondja!

KATONA: Mi? - Tiborc?! - Igyunk! Az okosakra! A tudósokra! A
többire - odafönn! Csak igyál és hallgass, Tiborc!

NÉPSÉG: Tovább! Halljuk! Halljuk!

MURAI: „Ők játszanak, zabálnak szüntelen,
Úgy, mintha mindenik tagocska benne
Egy-egy gyomorral volna áldva: nekünk
Kéményeinkről elpusztúlnak a
Gólyák, mivel magunk emészjtük el
A hulladékot is.”

TOPRONGYOS: *(lázasan:)* Kéményeinkről - elpusztulnak a gólyák - mivel
magunk emészjtük el a hulladékot is - -! Benne vagyon! Ott a
könyvben! Ott! - aki írta - áldott kéz! Ah! Ah!

FLEISSIG: Csentesen, Péter, csentesen!

NÉPSÉG: Tovább! Ez az írás! Tiszta igazság! Még! Még! Isten szava!...
Ez az!

MURAI: „Szép földeinkből
Vadászni berkeket csinálnak, a-
Hová nekünk belépni nem szabad.
S ha egy beteg feleség vagy egy szegény
Himlős gyerek megkívánván, lesújtunk
Egy rossz galambfiát, tüstént kikötnék!”

TOPRONGYOS: Az irgalmas mindenségit! Benne vagyon! Ott! Én vagyok!
Én! Szűkházi - Tiborc! Hogy?! Bűdös világ! Itt-e! A kutya
irgalmát! Mi vagyunk! - Ott áll benne! Színigaz!

FLEISSIG: Péter! Csentesen, Péter! De kérlek! Csentesen!

KATONA: „Oh, buzogj vér! Csak buzogj!”

MURAI: „El kellene pirúlniok
Midőn ezüst-arannyal varrt övek
Verődnek a lábszáraikra, mert
Véres verejtékünk gyümölcse az.
Lelkemre mondom, egy halotti fátyolt
Kötnének inkább a hasokra, - leg-
Alább csak úgy külsőképp is mutatnák
A gyászt azon szegény nyomorúltakért,
Kiket kiállhatatlan sajtolásaikkal
A sírba döntenek.”

LENDVAY: „Tűrj békességgel.”

TOPRONGYOS: A keserves mindenségit! *(kiáltva:)* Tűrj békességgel! Tűrj
békességgel! Hah! Mi? *(szívéhez kap:)* Tolvajok! - Tolvajok!
Itt az igazság! Szegények dolga! Az írás! A könyvben! Így
soha még nem hallottam! Tűrj békességgel!

LENDVAY: „Ez egynehány
Keserves esztendő alatt magyar
Törvényeink magyar hazánkon úgy
Fityegnek, amiképpen egy pellengér-
Oszlopra állítottan mocskos tettinek
Táblája.”

NÉPSÉG: Isten szava! Úgy van! Tovább! Még! Még! Ez az igaz! Úgy van!

KATONA: Mi - Tiborc? Igyál! Még! - Az okosokra! A tudósokra! A finomakra! S a többire! Odafönn! S a többire!

LENDVAY: Nyugodj meg barátom...

TOPRONGYOS: S a többire! Odafönn! - A többire! - Hogy?! - Ez itt! Ebben a könyvben! - Ah! Hogy a keserves - - *(odacsapja a poharat, hogy széttörik)*

MURAI: Lám, Tiborc a való életből.

FLEISSIG: *(megrökönyödve:)* Csentesen, Péter, csentesen!

KATONA: Hejh! Mi?! Igyunk! Az álmokra! Tiborc! - Még! - Mi?! Fleissig! Nevezzünk! Hahahahaha! Csak hallgass Tiborc! Mielőtt a szemétbe hull! Csak hallgass és nevez, Tiborc!

NÉPSÉG: Isten szava! Ez az igazság! Latrok! Bitangok! - Még! Még!

TOPRONGYOS: Szűkházi - Tiborc - én vagyok - ott a könyvben! Ott! - aki írta - áldott - a kéz - áldott -

KATONA: Igyunk az álmokra! - Hallod, Tiborc?! Még hallgass és nevez! Hejh! Tiborc!

23. jelenet

előbbie, Bárány

BÁRÁNY: *(megrökönyödve:)* Mi ez?! Józsi?!

KATONA: Bárány! - Mi? - Az álmokra igyunk - hahaha! Herr Fleissig? Még begyűjtani sem való papír a művem - mi?!

BÁRÁNY: Hogy? Mi ez? Az Istenért!

KATONA: Hogy - mi?

BÁRÁNY: Hallod? Ember!

KATONA: A végső szín -

BÁRÁNY: Micsoda?!

KATONA: *(csöndesen:)* A halottak játéka.

BÁRÁNY: Gyere - barátom.

KATONA: Az álmokra igyunk - egy utolsót!

BÁRÁNY: Hogy? - Józsi! - Hallod?

KATONA: A lánc - letörve - ah!

BÁRÁNY: Nem értem... Mit beszélsz?

KATONA: *(tompán:)* Egy csillag sem ég a nagy temetőn... egy csillag sem -
BÁRÁNY: Ember!
KATONA: Jó éjszakát! *(gyorsan kimegy)*

24. jelenet

előbbieket, Katona nélkül

I. EMBER *(a népségből):* Ki volt ez?
II. EMBER *(a népségből):* Elment!
TOPRONGYOS: *(felemeli fejét az asztalról; kiáltva:)* A könyve itt maradt!
(keményen megmarkolva feltartja a könyvet)
I. EMBER *(a népségből):* *(olvassa:)* Katona József.
II. EMBER *(a népségből):* *(olvassa:)* „Bánk bán.”
MURAI: *(kiáltva:)* Bánk bán!

(Függöny)

VÉGE